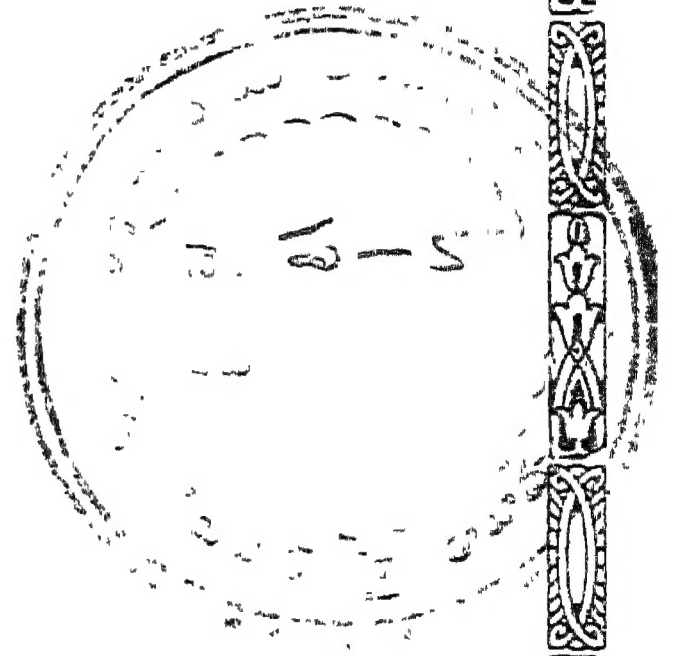

శ్రీ రామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీ

నిర్వచన

సందరకాండము

— రచయిత :—

తిరుమల నింజిమూరు పార్థసారథిఅయ్యంగార్

కొవ్వూరు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

Rights Reserved.

1949

వెల 0-12-0

శ్రీ

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః

నిర్వచన

సుందరకాండము

ప-క

రచయిత :-

తిరుమల వింజమూరు పార్థసారథిఅయ్యంగార్

కొవ్వూరు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా

1949

వెల 0 10 0

ప్రథమ ముద్రణ
ప్రతులు ... 500
సెప్టెంబరు 1949

1949

సర్వహక్కులు గ్రంథకర్తవి.

శ్రీనివాసమూద్రణాలయము,
రాజమహేంద్రవరము.

శా. ద్వాక్షాపాకము పార్థసారథికి మోదంబయ్యే గాఁబోలు నా
మిత్రం బాలునుబెర్దుమిగడలుప్పేన్ మెక్కుటల్మాని ప్ర
త్యక్షంబుంబొనరించె సుందరకృతందామాధురగ్రామమున
వీక్షింపగలఁడై కనుంగొని వయోవిద్యావిశేషస్థితుల్;

ఉ. కాండములందు సుందరముఁగాంచి పఠించిన సర్వసంపదల్
మెండగునంచుఁ జెప్పెదరు మిక్కిలివారలు, సుందరాఖ్య నౌ
కాండము నీవుచేసితివి కమ్మనలిమ్మహిఁ గుమ్మరింప నీ
దండవసించి రాముఁడు ముదంబున నిన్గనుఁ బార్థసారథీ!

సుదర్శన భవనము
రాజమహేంద్రవరము
15-7-48

(Sd) శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

★

★

శ్రీ తిరుమల వింజమూరి పార్థసారథిగారు రచించిన రామా
యణము సుందరకాండముగ్రంథము, వారిగురువులగు శ్రీయుత వాజి
పేయయాజుల రామసుబ్బరాయకవిగారి ద్వారాచూచి కొంతభాగము
స్థాలీవులాకముగాఁ జదివినాను. రామాయణకథ నెందఁజెన్నిరీతులవ్రాసి
నను అది లోకమునకు మహోపకారమే. ముఖ్యముగా నీదినములలో
శ్రీరాముని జీవితకథ హైందవయువకుల హృదయములందు నాటునట్లు
చేయవలసిన యావశ్యకతయెంతేనియుఁగానవచ్చుచున్నది. శ్రీపార్థసారథి
గారి రచన మృదుమధురమై ధారాశమై సర్వజనా మోదమును బొందఁ
దగియున్నది. వీరి యీగ్రంథము విశేషవ్యాప్తిలోనికివచ్చి వీరిట్టిగ్రంథము
లనేకమింకను రచింపఁగల్గుదురుగాక యని యాశించుచున్నాను.

మద్రాసు
7-5-1948

(sd) కోరాడరామకృష్ణయ్య. M A

III

శ్రీ అవధానిశిరోమణి, విద్యావారిధి బ్రహ్మశ్రీ కాశీ కృష్ణా
చాద్యులుగారి యభిప్రాయము.

క. సుందరము రామచరితమె
సుందరకాండంబెయందు సుందరతర, మా
సుందరకాండమే నీకృతి
సుందరతమమయ్యె బాలసుకవి వతంసా!

గుంటూరు }
18-10-49 }

(Sd) కాశీ కృష్ణాచాద్యులు.

★

★

శ్రీ శతావధాని దూపాటివేంకట రమణాచాద్యులుగారి యభిప్రాయము.

క. బిఱుసెఱుంగని ధారయు న
చ్చెరువగు దృష్టాంతములును జిలిబిలిసదులున్
గఱుగించె నామనంబును
సరసమునీకవిత పార్థసారధిసుకవి!

కరీంనగరము }
3-9-1946 }

(sd) దూ. వేంకటరమణాచాద్యులు
(శేషాద్రిరమణకవులు)

★

★

పార్థసారధిగారి కవితాధార నిరంతరముగను మధురమధురము
గను బోకడ సరససరళముగను వెలసి ముద్దులుగొల్పుచు సహృదయ
వినోదకరముగనున్నది. వాగ్దేవత యీయభివృద్ధికామున కచిరమవిశుద్ధ
వాగర్థసమృద్ధియు నిష్టదైవ మీబుద్ధిశాలికే జిరాయుదభ్యుదయాభి
వృద్ధియు గటాక్షించుచు నితనిని స్వీయచరణారాధన ధన్యుం గావించు
తుడు గాత.

గుంటూరు }
31-8-46 }

(Sd) చతుర్వేదుల అమరేశ్వరశాస్త్రి
[క వి బ్ర హ్మ]

అ భి ప్రా య ము

మ. కవిరాజుల్ కవిసార్వభౌములు శిరశంకంపంబుఁగానింప, స
త్కవి పంచాననులబ్బురంపడుచు ప్రస్తావించి శ్లాఘింపఁగా
వ్యవలాస మృత వాహినీలహరిసమ్యక్స్వైఖరింగూర్చి సం
స్తవనీయంబగుకై త నల్లితివి ప్రజ్ఞాచాతురీ మాధురిన్.

(sd) కో. కం. అ. సంపత్కుమారాచార్యుఁ
కొల్లా పు రం

ఉ. బాలుఁడవయ్య నీదుపరిపక్వ కవిత్వమహత్వమెన్నఁగాఁ
జాలఁ బ్రశస్తమై నరసజాలసమన్వితమై మనోహరం
బైలలితంబునై మిగులహర్షముఁగూర్చు బహూక్తులేల? గో
పాలుని సత్కృపాకలన వర్ధిలుమెప్పుడు పార్థసారథీ!

(sd) గం. వేం. నరసింహాచార్యులు
కొల్లా పు రం

కృతజ్ఞత

—000—

శ్లో. యదిక్షుణ్ణం పూర్వైరితిజహతి రామస్యచరితమ్
గుణైరేతావద్భిర్జయతి పునరన్యో జగతికః
స్వమాత్మానమ్ తత్తద్గుణగరిమగం భీరమాధుర
స్ఫురద్వాగ్భహ్మణః కథమువకరిష్యంతి కవయః

మురారి.

పాఠక మహాశయులారా !

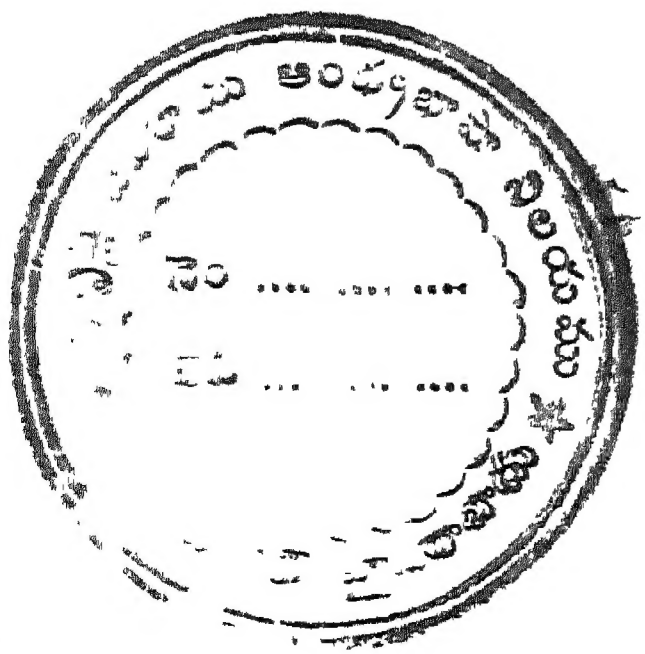
శ్రీమంతంబగు నీభరతఖండంబున ననన్యాదృశసుగుణ గంభీరుం
డగు శ్రీరామచంద్ర)మూర్తికథను వాల్మీక యాజ్ఞవల్క్యాది మహామును
లును, జయదేవరంగనాథాది మహాకవులును, త్యాగరాజాది మహా
భక్త శిఖామణులును, యింక ననేకమహాత్ములు బహుభాషల బహు
విధముల బహురమ్యంబుగవ్రాసియుండ నేనడే కథాంశము నేలవ్రాసె
వలెనన్న లోకుల శంకకు పైమహాకవి శ్లోకమొంతయు సమాధానమిచ్చు
నని నావిశ్వాసము. అదియుచుంగాక “రామచరిత్ర)వ్రాసి వా, లాయము
నామనంబును కలంబు బవిత్ర)ముజేసికొందు” అని మున్ను నేవ్రాసిన
నాభక్తిభావంబును దీనికిబీజంబగునని యాద్యులూహింపకపోరు. ఏతద్గ్రం
థరచనాప్రోత్సాహమునకు మూలాధానమైన మద్గురువులు వాఙ్మేయ
యాజుల రామసుబ్బరాయకవి మూర్ధన్యులు మిక్కిలివందసీయులు. వారి
కవితాఋణంబెన్నఁడు దీర్పరానిది. నాపైఁగల వాత్సల్యముచే వాఙ్మత
తోఁగాక మత్కృతికి విపులమైన ప్రీతికవ్రాసి పన్నెప్పట్టినందులకు కృత
జ్ఞతాపూర్వక వందనంబు లర్పించుచున్నాను.

ఇంకనన్ను చిన్ననాటినుండియు నాజననితోపాటత్యంతప్రేమంబునఁజెంచి పెద్దఁజేసి మత్కవితయెడఁగల్గిన యెక్కువమక్కువచే నేతత్పవిత్రకావ్యముఁ దనపేరఁ బ్రచురింపఁ బోత్సహించిన నితాంతజ్ఞానవారాళి, పరమసాధ్వీ, మన్మాతామహీ కందాడై తిరువేంగడమ్మాళ్ గారు, షిక్కిలి గణనీయురాలు. వారికి నావల్లఁగల్గిన ప్రేమ వివరింపరానిది. నిక్కముఁజెప్పచో వారికిఁగలిగినంత భాషాజ్ఞానంబుకల యోషిద్రష్టంబులును వారు చదివినన్ని గ్రంథములు, అన్నిమార్లు చదివిన విదుషీమణులు నాంధ్రప్రపంచంబున నరుదని చెప్పటకెంతయు సాహసించుచున్నాను.

వారు జీవించినకాలములో నీకావ్యము ప్రచురింపఁబడకపోవుట చింత్యము. అయినను వారి యాశయమును శిరసావహించి యీవవిత్రకావ్యముఁ బ్రచురించి మాత్యణంబుదీర్చిన, వారికుమారులును నాకు మామగారునగు శ్రీ కందాడై శ్రీనివాసరంగనాథస్వామిగారెంతయుఁ బ్రశంసనీయులు. వారికే తత్కృతినాధుఁడైన శ్రీరామచంద్రమూర్తియనంత యశస్సంపత్సమృద్ధియు, నాయురారోగ్య ప్రతీసంతానాభివృద్ధియుఁ బ్రసాదించుఁగాకయని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు

గ్రంథకర్త.

శ్రీమత్పరదేవతాయేనమః.

తొలి పలుకు

ఉ. రామపదారవింద మకరఃదములానెడు భాగ్యశాలికిన్
రామపదారవింద భజనంబును సల్పెడు పుణ్యరాశికిన్
రామకథానుధారసముఁ ద్రావుచునుండెడు భక్తకోటికిన్
రాముఁడొసంగు సౌఖ్యము నిరామయజీవితమెల్ల భంగులన్.

సీసంపదల కాలవాలమై, సకల వీభవాభిరామంబై, వీరనాయ
కులకు స్థానంబై, మహామునిగణంబున కానాసంబై తనరారు మనభరత
ఖండంబునమహాకవులెందఱో తమ కావ్యరూపమున నేటికిని లోచన
గోచరంబులగు చున్నవారు. అందాది కావ్యంబగు రామాయణమున
కున్న వ్యాప్తి, కీర్తి, విస్ఫూర్తియిట్టిదట్టిదని వర్ణింపనలవి కానిది—

రామకావ్యమును వ్రాయనికవిగాని రామకీర్తనలను బాడని
గాయకుఁడుగాని రామనామస్మరణముఁజేయని భాగవతుఁడుగాని రామ
ప్రతిమను జిత్రింపని చిత్రకారుఁడుగాని రామవిగ్రహమును బూజిం
పని ఆస్తికుఁడుగాని రామబ్రహ్మమును ధ్యానింపని యోగిగాని రామ
లింగమును స్థాపింపని భక్తుఁడుగాని మనదేశంబునఁగానరాడనుట నిక్కు
వంబు— అంతయు రామమయమే— వేయేటికి? శ్రీరామనామస్మరణ
రసము ప్రతిభారతీయుని రక్తనాళములోఁ జేరిపోయినది. రామనామము
తారకమంత్రమైనది.

ఈ శ్యామసుందరమూర్తి దివ్యకథాసారమే శ్రీమద్రామాయణ
మహాకావ్యవతంసము. కథానాయకుఁడు సకలసద్గుణ పారిజాతమగు
శ్రీరాముఁడే. పరమసాధ్వియగు సీతామహాదేవి స్త్రీజనంబులలోన
మేలుబంతి. భరతుని నిష్కళంక మహాత్యాగమును లక్ష్మణుని భ్రాతృ

భక్తిస్వరూపమును గణనీయములు. సీతారాముల సేవింప నెంచి కష్టముల భరించిన సౌజన్యసముద్రము లక్ష్మణమూర్తి.

ఇంతటి వీరపురుషులదివ్యచారిత్రమును వివిధరూపములఁ బ్రకటించి భరతఖండమునకు వీరపూజాగుండర్భమున నగ్రతాంబూలమిచ్చిన కవి సత్తములు త్రిభువనవంద్యులు.

ఈ కావ్యమును సౌరభాషలో వ్రాసి పల్లీకసంభవుఁడు పద్మసంభవ ప్రతిమానుఁడయ్యె. అనేకభాషలలో నీగ్రంథము పరివర్తనము చేయఁబడినది. శ్రీతులసీదాసమహాకవి హిందీ భాషలో వ్రాసి శాశ్వత కీర్తిని సంపాదించెను. ఆంధ్రసారస్వత ప్రపంచమునఁ గ్రామక్రమముగ నెన్నియో రామాయణములు వెలసినవి. ప్రాకృతపులమార్గముగానిఁ నేటికిని కవియైనవాఁడు రామకథను వ్రాయుచుఁ దదాచారసాంప్రదాయములను నిలబెట్టుచున్న వాఁడు. అందు సుందరకాండము కాండములపైకి మణివంటిది. కాన యీకవిహృదయము సుందరకాండము నాకర్షించినది.

గ్రంథ ప్రయోజనము

శ్రీరాముని చారిత్రమును బెక్కురు కవిపుంగవులు కావ్యనాటక శతకరూపముల రచించియుండ నిష్పడీగ్రంథము వలని ప్రయోజనమేమియని నిరసించవలదు. మోక్షసాధనములలో భక్తియే ప్రథమసాధనమని వ్యాసాదు లుద్ఘోషించుటంజేసి భక్తిరసప్రపూర్ణమగు నీకావ్యము ముముక్షుజనులకెల్ల మార్గదర్శకమై భక్తినిఁ బెంపొందించెడిని. మరియు “రాఘవేశ్వరు చారిత్రము నెవ్వరెన్ని గతుల వాసుచిచ్చిన గాలదే?” అనునార్యోక్తులభినందనీయములు.

“జానకీ, జానికథల్ రచింపక యసత్కథలెన్ని రచించెనేనియున్
వానివివేక మేమిటికి వానికవిత్వ మహత్త్వమేటికిన్”

అనుకంకంటి పాపనార్యుని వాక్యముపైఁ బ్రధానలక్ష్యముంచి నన్ను సమ్మొకొని కవిత్వము వ్రాయుచున్న యీయువకుని, యీశిష్యుని

III

యీ భక్తుని యిక్కావ్యమునకై ప్రోత్సహించితిని. అంతలో నామాట
పై లక్ష్యముంచి దీక్షవహించి శ్రద్ధాభక్తులతో సీకావ్యమును బూర్తి
చేసి నామనమున్ బుణముకాదీర్చిన శిష్యురత్నమని దీవించి యీతొలి
పలుకునుగూర్చి పాఠకలోకమునకు బరిచయముజేసి యీతనియభివృ
ద్ధికై మహాకవుల దీవన లాసించుచుంటి.

క వి త్వ త త్వ ము

ఇందు శైలిమధురముగనున్నది. వినువారి పేనుల నమృతంపు
సోన లొలుకురీతిఁ జేట తెల్లమగు మాటలతో భావము విశదీకరింపబడి
నది. పలుతావులందీకవిపదందులగు పలుకుల నుపయోగించి మృదువద
గుంపదతోఁ జక్కని ధారాశుద్ధితో మనోరంజకముగ నుండునట్లు
రచించియున్నాడు.

క వ న ధా ర

ఈక్రిందిపంక్తులలోని కవిత్వము కడు ధారాశ్రమై చక్కనితీవితో
నడచుచున్నది.

ఉ. ప్రాప్తికీర్తిశాలి ప్రతిభాజితదివ్యగుహాత్తముఁడు, మా
తాపితృభక్తితత్పరుఁడు ధర్మపథానుచరుండు సత్యభా
షాపరశేషమూర్తి శరణాగత సజ్జనరక్షకుండు దీ
క్షాపరతంతుఁడన్యజలజాత ముఖేవిముఖుండు మాసినీ!

చ. వరమహిఁబుట్టితిన్ ధరణిరంశముఁ జొచ్చితి నంకు భూమిభృ
ద్వకుఁడయిపొల్చు రాదశరధప్రభురక్మని కోడలైతి ని
ర్జరపరిసేవ్యుడైన రఘురామునకున్ సత్తినై తినోవనే
చరకులదీప! యిన్నిఁబు బ్రశక్తికి నెక్కినవాననెంతయున్.

ఉ. ఏనె పతివ్రతామణినయేని రఘూద్వహు సాదపంకజ
ధ్యానముభక్తితోడ సతతంబునుసేయుదునేని నాతఁ డం
భోనిధిదాటివచ్చిననుఁ బోచుటనిక్కమయేని యిమ్మడు
త్సానున కగ్నికీలలను సోకఁగనీయకు హవ్యవాహనా.

చ. వననిధిదాటుటల్ సురనభామినిగెల్పుట సింహికాసురన్
దునుముట లంకఁజొచ్చుట వధూమణి జానకిఁగాంచి పల్కుటల్
వనమును ద్రొంచుటల్ దనుజనర్థముఁజంపి దశాన్యుదూఁచుటల్
పెనుపుగ లంకనగ్నిదపలించుటలాదిగ పిస్తరింపఁగన్.

ఉ. అమ్మలద్రొంచి శత్రునిచయమ్ములనెల్లదొలంచి వైరికా
యమ్ముల వ్రక్కలించి గనయమ్ములఁజించి యలంచి దుకిఖిలో
యమ్ముల సర్వదానవచయమ్ములముంచి మరుత్సుతుండు సై
న్యమ్ములనెల్ల నొంచెననయమ్ముల సన్మహిమాభిరాముడై.

మా తృ కా వి స్తృ తి

ఈతని కవితారస మొక్కెడ నక్కడక్కడ మూలగ్రంథము నం
దలి మాధుర్యమును వెల్లివిరియించి విస్తరించి మాతృకకుంగూడ
మెఱుంగులు వెట్టుచున్నట్లు వన్నెలు చిన్నెలు తీర్చినట్లు కనుఁపట్టగల
దని కవితారసాస్వాదనతత్పరులెఱింగి యిక్కనివిహర్షించి దీవించకపోరు

క వి తా ప్రా రం భ ము

పదునాతేండ్ర ప్రాయమునుండియుఁ జక్కనికవిత్వము వ్రాయు
నలవాటును గాంచినయతఁ డీయువకుఁడు. ఆంగ్లమునఁ బ్రవేశపర్శి
యందు తీర్ణుడై, ఉర్దూ, హిందీ భాషలయందునిపుణుడై, యంతటితో
దృష్టివడక మాతృభాషకై కలరుందుకొని పెద్దల మూలీగ్వాదబలముచే
బంధ తంత్రమును బూర్తిగరచించి యావల యీ ప్రయత్న మొనరించె.

నాకుంగూర్పు శిష్యమణియగుట నేనెక్కుడుగఁ జెప్పరాదు కాని యా
శువుగఁ బద్యములు చెప్పటయందు, మనోహరముగఁ జదుపుటయందు
ముద్దులు మూటగట్టునట్లు చక్కగ వ్రాయుటయందీకవి చిన్ననాటనుం
డియు నేడ్పుగడించె. వేయేల? కవితాప్రపంచమున కీకవి వర్థమానచం
ద్రుఁడు - రామభక్తిపరాయణుఁడు - సద్వంశసంజాతుఁడు - ప్రాచీన
సాంప్రదాయములం దాసక్తిగలవాఁడు - కాననే యిట్టిప్రయత్నము
నకుఁ గలమందుకొని కృతార్థుడయ్యె. ఇట్టి భక్తిరసప్రధానములగు
కావ్యములే దేశసౌభాగ్యనిదానములు - ఇట్టివే నాగరకతా చిహ్న
ములు, - ఇట్టివే సకలధర్మప్రతిష్ఠాపకములు - ఇట్టివే భవసారావార
సంతారణతరణులు - ఇట్టివే జీవన్ముక్తి మహాసౌధాగ్రసోపానములు -
ఇట్టివే సకలపురుషార్థక సాధకములు.

గ్రంథప్రకటనము

శ్రీమాన్ కందాడై శ్రీనివాసరంగనాథస్వామిగారి రీతివిధి
వారి వుత్తరీకారత్నమిచ్చినవారు, తెలుగు కావ్యములందత్యంతాభిమా
నముగలవారు. వీరి తల్లిగారగు తిరు వేంగడమ్మాళ్ గారను సాధ్వీరత్న
ముత్తమ కావ్యప్రబంధ నాటకములనన్నియుఁ జదివిన జ్ఞాణగుణధన్య.
సాక్షాత్తు మనుమఁడైన యీతని కృతులన్నియు విని యీ సుందరకాం
డమును దనపేర నచ్చువేయించవలసినదిగ జెప్పె. మాతృదేవికోరికను
నెరవేర్చునంది యీకవి మామగారును, మేనమామగారుగను
శ్రీమాన్ రంగనాథస్వామిగారి సుందరకాండమును బ్రకటించి తెలుగు
సాహిత్యలోకమున కందఁజేసిన పుణ్యమును సంపాదించుకొనుచున్నారు.

ప్రభాకరవంశ సుధాసాగరముగనిన చొడ్డకొస్తూభ రత్నము
శ్రీ గామచంద్రమూర్తి, మహాగామగచక్రవర్తి, సద్గుణగణ రత్నాక

దుడు, వాత్సల్యరస సనుగ్రుడు. ఇట్టి ఆదర్శప్రాయుడైన రాజనారాయణుని దివ్యచారిత్రమునుదెల్పు సుందర కాండమును బ్రకటింపఁజేసినందుల కాపురుషోత్తముఁడిట్టి యుదారానురాగ ప్రవర్ణమానులగు శ్రీమాన్ రంగనాథస్వామిగారికి వారి కుటుంబమునకు నెందును లోపములేని చిరకాల భోగభాగ్య శ్రీలను బ్రసాదించుఁగాక.

ఉ ప స ం హృ తి

మొత్తముమీఁద గ్రంథము మిక్కిలి రసవంతమై, భారాళమై, సహజగమన శోభితంబై, సులక్షణమై శ్రుతికింపుఁ గూర్చుచున్నది.

రావణునికి హితబోధనేయు ఘట్టములందు నీతివైరాగ్య వ్యోతకములగు కొన్ని ఘట్టములందు, నీతాంజనేయ స్వసంభాషణలను నూచించు భాగములందు విభీషణ నీతివాక్యములందు మిగుల హృదయ రంజకములగు పంక్తు లీకవి విచ్ఛలవిడిగ వెదఁజల్లినట్లు నిదానముగఁ జూచిన భక్తశేఖరులు గ్రహింపకపోరు. ఇట్టి కవితానుధారసమును జ.జూడఁగల భాగ్యము నాంధ్రలోకమునకిచ్చిన శ్రీరంగనాథస్వామిగారెంతయు వందనీయులు.

క వి దీ ప న లు

గీ. సంఘసందర్భములయందుఁ జాలశ్రద్ధఁ
గలిగి నీవొనర్చు కృషికి నురినాడ
నాయురారోగ్య భాగ్యమ్ములంది ధాత్రీ
మనుమ; పార్థసారథి! కవిజనులు మెచ్చ.

గీ. బాలకవి బిరుదుబురు బాల్యమందె
రద్దుఁజేయంగఁ జాలిన ప్రౌఢకవిత

VII

వ్రాయుచుంటివిగావున వసుధలోనఁ
జాగ్రత్తకవిబిరుదంబునఁ గ్రాలుమోయి

గీ. అఖిలభాగ్య సమృద్ధి యుదారబుద్ధి
సకలవాంఛితాభిష్ట యశఃప్రసిద్ధి
సరసకవితాభివృద్ధి వాక్చతురబుద్ధి
పార్థసారథికిచ్చుతఁ బార్థుడెవ్వడు.

గ్రంథాశీస్సులు

ఉ. సుందరకాండమంతయునుజూచితి నందు మనోహరంబుగాఁ
బొందికయున్ మృదూత్తులును బోకడలున్ రససాగుమూర్యమున్
బొందుగఁ గానపించె, రసముకదొలుకాడగఁజేసి వ్రాయు నీ
యందముఁజందమున్ మిగుల నారసి డెందమునందు మెచ్చితిన్

ఉ. రామచరిత్రయందు మధురంబగు సుందరకాండమన్న నా
రామచరిత్రకంతకును రాజితతేజముఁగూర్చుఁగాన నే
నీమెయిఁ బ్రోత్సహించితిని హృద్యముగా రచియింపుమంచు నా
రాముఁడొసంగు నీకు ననురక్తిగ సర్వశుభంబులిద్దరన్.

క. చూచితి సుందరకాండముఁ
బూని మనోహరముఁజేయు మొక్కలవోలెన్
లోచనముల కింపెనుఁగెన్
నోచిననోము ఫలియించె నోములపంటన్.

ఉ. ఎందఱొ సత్కవీశ్వరులిఁకెందఱొ గానకళావిలాసు లిం
కెందఱొ రామభక్తులు మఱెందఱొ పండితులైనవార లీ
సుందరకాండమంతయును సొంపుగవ్రాసిరిగాని నీకు కా
వ్యేంద్రిరతో సమానమగునే? సుమనోహరకాంతి సంప్రదన్.

VIII

గీ. శిష్యునిని భక్తుండవు చెప్పనేల?

పొగడనేల? యితోధికముగ రచిగప

నేర్చి తెలుగువారలకీర్తి నిలుపుమోయి

పార్థసారథి! నీపేరుసార్థకంబు.

స్నేహలతా కవితాసంఘం
శ్రీజటపాళు సంస్థానం

{ ఇట్లు, బుధకవిరాజమిత్ర విధేయుడై
వాజపేయగూఢాల్ రామసుబ్బారాయణ

ఇష్ట దైవస్తుతి

శా. శ్రీరామప్రభుకార్యధుర్యుడయి సుగ్రీవాదులగ్గింపఁగాఁ
బారావారములెల్లదాటి ముదమొప్పక సీతనీక్షించి యా
నారీరత్నము భక్తినిచ్చిన మణికా వాతాత్మజుండీయ సు
స్మేరాంకూరితుడైన రామ నృపతి శ్రేష్ఠుండు మమ్మేలుతన్.

ఆంజనేయస్తుతి

గీ. భక్తవరుడంచు లోకులెవ్వని భజింతు
రట్టి రామార్చ నాస్వాంతు నధిక కాంతు
నతులధీనుంతు బలవంతు సరికృతాంతు
శాంతు దాంతు హామామంతు సన్నుతింతు.

అంకితము

క. శ్రీ కాకుత్స్థకులాంబుధి

రాకావూర్ణేందునకు ధరణిజావృన్నా

శ్రీకద్యుషణికి రామ

హ్మకాంతన కంకితంబొసంగితి దీనిన్.

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః

నిర్వచన

సుందరకాండము

శా. శ్రీమద్రామాయ కార్యభారమును పేర్కొంటూని శ్రీజానకి
రామాన్వేషణ తత్పరుండయి జగత్పాణాత్మజాతుండుతన
ప్రేమంబారంగఁ గొల్చియున్న కపులన్ పీక్షించి యిట్లాడె ను
ద్దామఃభీలలయాంత నీరదరణద్వర్జాప్రతీకార్ఘటిక.

చ. జలనిధి నుత్తరించి రథసంబున లంకకునేగి జానకిన్
గలయఁగఁజూచి ఐత్తు; నటఁ గన్పడకుండిన నివ్వసుంధరా
వలయమునంతయున్ వెదకివచ్చెద నాపయి లంకతో మహా
బలుని దశాస్యుఁబట్టుకొనివచ్చెద రామున కింపుఁ గూర్చెదన్.

చ. అని సముదారమోదభరితాత్మకుఁడై కడుభక్తి నవ్వివ
ర్తనకుల వార్ధిసోముఁడగు రాముబజించి, తలఁచిలక్ష్యణు;
జ్ఞనకజనించి, తత్కపిగణంబులచే నెలవుంగ్రహించి, య
వ్వననిధి సంస్తుతించి, సునవాత మహానిభ పూర్ణవేగుఁడై.

ఉ. అంబుధి నుత్తరింప నిటు లామరుజాత్మజుఁడు తనహించి ప
ర్వంబులయందు వారిధి యసారముగాఁ బయిఁబొంగునట్లు శౌ
ర్యంబున నిష్ప్రమాణతనుఁడై చరణద్వయిశోడ నమ్మహేం
ద్రంబును ద్రొక్కితేచె గగనంబునకెల్లరు సన్నతంపఁగన్.

ఉ. ఆకపివర్యుఁడిట్లు సకలాభిచయంబులు సంచలింపఁగా
నాకసమందు మిక్కిలి రయంబున నేగుచుచుండు వేళ ర
త్నాకరుపంపుఁడై కొని మహాంబుధినుండి జవంబుశోడ మై
నాకుఁడులేచిరాఁగఁ గపినామకుఁడతని వీడుకొల్పి రున్;

- క. మఱికొంత దప్పుచనఁగా
 సురవద్యులయాజ్ఞఁజేసి సురసాఖ్యభయం
 కరవృత్తి నెదుర్పఁగ వా
 నరముఖ్యుఁడు దానిగెల్చి నభమునఁ జనుడున్.
- ళా. ఛాయాగ్రాహిణియైన సింహికమహాసంరంభ ముప్పక బృహ
 త్కాయుండైన సమీరనందనుఁడు వేగన్ మింటఁబోఁ జూచియా
 హా! యాహారము చిక్కెఱాయని కడున్ హర్షించి జృంభించి త
 త్కాయచ్చాయను బట్టి యొక్క ముగినాకర్షించఁ దోరంబుగన్.
- చ. ఘనధృతి నిట్టులయ్య సురకామినితన్ దివీయంగ వాయుజు
 డ నువమఁ ఘోరనారకగుహ సదృశంబగు దాని వక్త్రమున్
 గినుఁ గొని సూక్ష్మరూపమునుగైగొని యుద్ధతినందుఁ జొచ్చిదా
 నినిఁ దునునూడితన్ముఖ వినిర్గతుఁడై నెగసిల్లె మింటికిన్;
- గీ. ఇట్లు మారుతి శ్రీరాముకృపచు జేసి
 గండముల నెల్లదాఁటి యుద్ధండవృత్తి
 వడి సువేలాచలంబుపై వ్రాలె; రామ
 భక్తునకు సిద్ధిగానట్టి పనియుఁ గలదె;
- ఉ. వ్రాలి శ్రమంబుదీఱి గుధరంబుననించుక విశ్రమించియున్
 వ్రాలిన భక్తి రామునిమనంబున నెంచి; వసుంధరాసుతక
 జాల నుతించి యావయినిసల్పఁగఁ బోయెడుఁ చెయ్యలెల్లఁదా
 నోలి నిజాంతరంగమున యోజననేయుచునుండ ముందటన్;
- చ. హరిహాయు ఏటివంటి సముదంచిత హాటకసాధరాజముల్
 హరినికుదుంబముల్ కరిచయంబులునున్నత భూరి గోవురో
 త్కరములు దుర్గవంక్తులును దారతరంబగు చంద్రశాలలున్
 సుగుచిరమైమనోజ్ఞ దుచిశోభితమై యలలారుతోటలున్;

సీ. తాలతక్కిలతమాల హింతాల ర

సాలాది బహుసాల బాలములును;
లలిత కోరకితపల్లవిత పుష్పితమంజు

నానా ప్రసూనవితానములును;
జక్రాంగ సారంగ శారికాద్వర్ణిణ

శుకపికాది శకుననికరములును,
కంజాత కువలయా కైరవకహ్లాత

భరిత పద్మాకర చాతములును;

గీ. బాగుగా నొప్పుచున్నట్టి వాకిలులును;

సాటితేకెసంగెడు నాటకూటములును;

కడువిశాలమౌ రాజమార్గములుఁ గలిగి;

చూడఁ జూడంగ నెంతయుఁ జోద్యమగుచు;

సీ. రమణీయత పనీయరత్నైశరంజిత

ద్యోపధచుంబిత గోపురంబు;

బహువిధ కమనీయ వైమూర్యమణిగణ

ఖచితసాధజతాల కాపురంబు;

నవమంజు జీవరత్న ప్రభాపిజిత శో

భాపూర్ణ భోగవతీపురంబు;

సంతాన కల్పకక్మజాది సర్వల

తాజాల జితదేవతాపురంబు;

గీ. రాజరారాజ దేవతారాజముఖ్య

దైవతావలికెల్ల నంతకపురంబు;

దండులొ దైత్యకోటికి దాపురంబు;

కలుములకు కాపురంబు లంకాపురంబు;

చ. కన్నులపండు వైబెలయఁగన్గొని మారుతి తన్ననోజ్ఞ సం
 పన్నతకెంతొ యబ్రహడిఁ బాపురె దుర్గమమీపురంబె ద
 ర్శిన్నతుడైన రావణుని యూరగుదీనచుఁజొచ్చుటెట్లు యో
 పిన్నతయైన సీతదరిసించుటయెట్లుని చింతనేయుచున్;

గీ. భూరిబలవంతు లిందగినారల్లు
 సకట! గెల్వఁగాదిదియే యుపాయముననుఁ
 గాని యేదైన శ్రీరాముకరుణయున్న
 సిద్ధియాఁగాదెమంచు యోజించుచుండ;

క. తనకుల దీపకుండుచు నుదారగుణోజ్ఞయైదైన రాగుచం
 ద్రునివని భక్తితత్పరతతో నెఱవేర్పఁగడంగెఁగాన నీ
 హనుమకు రాత్రియైన శుభమమ్యేకునంచును దోడుసేయఁగాఁ
 జనెనన భాస్కరుండ పరశైలముచాటున కేఁగె నంతటన్;

సీ. రావణాసుకునుడగ్గి ప్రతాపము వాయు
 పగిది సూర్యప్రతాపంబుఁ దొఱఁగె;
 రాఁబోవు ఘోరసంగ్రామంబుఁదెల్పుకై
 వడి ఘూకతీత్వాది పక్షులఱిదె;
 భావిలంకాపురీ వతనంబు సూచించు
 గతిఁ జిమ్మచీకట్లు కలయఁగ్రమ్మె;
 గర్భరభామాశ్రుకణపంక్తి నెఱిఁగించు
 భాతిని నక్షత్రపంక్తిమెఱసె,

గీ. హరఘనసార మల్లికాహర హీర
 సారపారదకీర్తి నిస్తంద్రుడైన
 రామచంద్రుని కరుణావరంబుఁజేసి
 హనుమకన్నియు ననుకూలమయ్యె నపుడు;

చ. దళ దిందీవరవంకజోత్పల సమేతంబైన కోనేటిలోఁ
గల హంసంబొకఁడింపుమీఱ నటనంగావించు చందంబునన్
విలసత్తార విరాజితంబగు నభోవీధి విరాజిల్లె ను
జ్వలశోభాతత చంద్రికావితతితోఁ జంద్రుండు నిస్తండ్రుండై.

సీ. వెన్నెల పుల్లుల వెతలన్నియునుఁదీతెఁ
జంద్రకాంతంబులు జాలువాతె,
జక్కువపిట్టలు చాలవంతలఁగూరెఁ
గలువగమికి శోయగంబుమీఁతెఁ,
గంజాశనికరంబు కరముడయ్యఁగఁబాతెఁ
జల్లగాలియువీచె సారెసారె,
మరుఁడుపాంథులమీఁదఁ జాటుకుఁగైదుపు నూతె
విరహులకెల్ల దెవ్వరముగేరె

గీ. నిందు వెన్నెలతో మేదినియెఱలారె
నంబు రుహముకుళంబు లందఱులుచూరె;
సర్వ నూనవజాతికి సౌఖ్యమూరెఁ
బూర్ణబింబంబుతో శశిపొల్పుమీఁతె.

మ. హరివర్మఁడపుడిందురాక కనియూరా! యిన్ని శాచారు లం
దఱు మా మూపులు, గాన వీరి కపటత్వంబిన్ని శాచారుచే
నెఱుఁగంగల్గుదునంచు నెంచి ప్రయదాన్వీతాత్మకుండయ్యె, నా
ధరణింవంచక మాయవంచకులచేతన్గాదె కన్గోవలెన్.

గీ. అట్లు చింతించి శ్రీరామునభినుతించి
సీతనగ్గించి లంకలోఁ జేరనెంచి
లంకఁజొచ్చు నుపాయసౌలభ్యమెంచి
ఘర్కటస్వరూపంబున మలయదలఁచి;

గీ. సమ్మదంబున లంకాపురమ్మఁజొచ్చి
కలయనందెల్లచోటులఁ బొలయుచుండ
నతని లంకయును నిశాటియడ్డగింప
నురుబలంబున దానిని నుక్కడంచి.

మ. పురిలోఁజొచ్చి మనోజ్ఞహర్ష్యోకరంబుల్ రచ్చకొట్టంబులున్
వరవప్రిప్రతతుల్, కవాటములు సోపానంబులున్ దైత్యమం
దిరముల్ వారణవాజిశాలలును మాణిక్యపుఁగంబాలు నుం
దరమావీధులు నేలమాలియలు నుద్యానంబు లీక్షించుచున్.

గీ. ఇమ్మొరఁ బ్రహస్తాదుల యిరవులెల్ల
వెతకి విశ్వకర్మైక నిర్మితముఁ గనక
వజ్రవైదూర్య మణిగణ భాసితంబు
నగువిమానంబుఁగాంచి తదంకమందు

చె. ప్రిదిలిన కేశపాశములువీడిన కాంచనరత్నహారముల్
వదలిన భూషణావళులుఁ బ్రక్కఁదొలంగినపైఁటచెంగులు
జ్జ్వలదరిన నల్లముంగురులు, నిద్దురనేమటియున్న మేనులు
నగదురఁ బరుండియున్న యెలనాగలఁగాంచి తదంతరంబునన్,

సీ. మంజుల నవరత్న మాక్తికహారముల్
దశకంఠములయందుఁ దాండవింప,
మృదుతర శ్రీగంధమృగమదపంకంబు
బాగుగా నెమ్మేనఁ బరిమళింపఁ,
దళుకొత్తు హొంబట్టు జలతారు పుట్టంబు
కటిసీమ కొకవింత గరిమఁబెంపఁ,
బులుఁగురాచెక్కిన చెలువై నమంచంబు
పట్టుదేహమునకొక వన్నెనింప,

గీ. వాలుగానున్న వింశతి బాహువులును
ఘనతరోరగవారంబు ననుకరింప
నిదురచే మైమఱచి శయనించీయున్న
రావణాసురుఁగాంచె న్నజంబెసంగ;

ఉ. ఆ దెసనొక్క ప్రక్క నముదంచిత కాంచన సౌకుమార్యమున్
గాదనఁ జాలునట్టి తనుకాంతియు నందము చందమొప్పు మం
దోదరి నిద్రవోవఁ గని యుల్లమునందున సీతయంచునా
హ్లాదముఁబొందియుం దుదగునాయమకాదని చింతనొందుచున్.

ఉ. కాంచితిరప్పరోంగనలఁ గాంచితిఁ జెల్వగు నాగకన్యలన్
గాంచితి రాక్షసీసతులఁ గాంచితి సుందర దివ్యకాంతల
న్గాంచితి నిందుచందురుని నవ్వఁగఁ జాలిన మర్త్యయోషలన్
గాంచితిఁ బెక్కు భామినులఁగాని మహీసుతఁ గాననక్కటా.

చ. కలయఁగ సీతనెల్లెడలఁ గాంచితి నెందునుఁగానిపింపదా
జలనిధి దూకి రామవృషచంఘ్రస్థరించుచు మేరువీడెనో
ఖలుఁడు దళాననుండు తనుగైకొనకున్న కృధన్ వధించెనో
చలమునఁ గూరిచిత్తులు నిశాచర కాంతలువట్టి మింగిరి.

గీ. కాక యెందేని దాఁచెనో నాకవైరి
కపుల ముందటనొతె ప్రజ్ఞలను వల్కి
సీతఁ దోడ్చెత్తునంచు వచ్చితి నయారె?
యెందుఁ జూచినఁ గానరాదేమి సేతు.

ఉ. సీతనుజూడకే జనినఁ జెచ్చెఱి రాముఁడు గూలు; లక్ష్మణుం
డాతనికై వెతంబడుచుఁ బ్రాణములన్నియు, సంతమాతలున్
భ్రాతలుఁ జత్తురద్దివిని భానుచుతాడులుఁ దక్కువాసర
వ్రాతము లీల్గునిట్లు దివాకర కీశకులంబు లాటెడిన్.

చ. కట కట! దీనికంతకునుఁ గారణమేనొకరుండ నొదు న
 చ్చటి కరుదేరకున్నఁ గపిసఁతతి నా కయివేచి యుండి సం
 కటమున మృగ్గునట్లయినఁ గార్యములన్నియుఁబొల్లవోవు ను
 ద్భట జలరాశిదాఁటి యిటవచ్చియువమ్మగు మత్ప్రయత్నముల్.

మ. అని యొక్కించుక సేపుకుంది, యెటొఁదైర్యంబూని, యిట్లూరకే
 వనటంబొందగనేల రావణుని శుంభచ్చక్తి శిక్షించి చ
 య్యన లంకాపురమంతయున్ బెఱికి బ్రహ్మాండంబులూటాడ, రా
 ముని దండంగొనిపోయి వీడెదఁగపివ్యూహంబు సేబాసనన్.

చ. అనియిటు పెక్కుభంగుల నిలాత్మజుఁ డూహయొనర్చి యివ్విధం
 బునఁ దమకింపనేమిటికి? భూసుత కన్పడుదాఁకఁ జాతుఁగా
 కనిమది నిర్ణయించికొని యచ్చటఁ బుష్పఫలాభిరామమై
 ఘనవనమొండు పొల్పెన గఁగ గన్గొని సమ్మదితాంతరంగుడై:

గీ. అందు శుభచిహ్నములుకొన్ని యగపడంగ
 నచట జానకీసతి యుండుననితలంచి
 కల్పతరువట్లు శింశుపాక్షారుహంబు
 మిగులవర్ధిల్లఁగని దానిమీదికెక్కి.

సీ. కూసంబుపైఁ గప్పికొనియున్న ఫణివోలె
 బృథుధూళి క్రమ్మినవేణితోడ;
 బంకదిగ్ధయగు నవహృణాశమునువోలె
 బ్రభద్రాఁగిన శరీరంబుతోడ;
 జండాతపమ్లూన చారువల్లికవోలె
 గమలిన హస్తయుగ్మంబుతోడ;
 సోయగంబెడలిన సొంపుఁజెంకొవవోలె
 గడుజేవురించినకనులతోడ;

గీ. దీనయై మహాదుఃఖవార్ధిని మునింగి
వృద్ధిపైఁబడి కుములుచు వివశయగుచు
మాటిమాటికి రామరామాయటంచు
నాత్మస్మరియించు చెంతయు నడలుగొనుచు;

నీ. కృష్ణవక్షంబునందించు బింబమునోలె
మిగులజానతీయున్న మొగముదాని;
నళినీదళమునుండి జలబిందులొక్క మైఁ
గన్నుల నశ్రులుకాటుదానిఁ
బాంసురూపితయైన స్వర్ణప్రతిమనోలె;
మెఱుఁగుదతీ గియున్న మేనిదాని;
నాయాసముననోజు నసీరాజముంబోలె
నెడయక నిట్టూర్పువిడుచుదాని;

గీ. గుడ్ల గూబలచేఁ జిక్కి కుండునట్టి
చిల్కయుంబోలె రాక్షసస్త్రీలమధ్యఁ
గడువడంకుచు గొల్లుననడలుదాని
జానకినిఁగాంచె నప్పవమానసుతుఁడు.

గీ. కాంచి నీతనుఁగూర్చి రాఘవనృపాలుఁ
డాడిన గుఱుతులంబట్టి యావెలంది
యతని భార్యయే యని నిర్ణయంబొనర్చి,
మహితభక్తిఁ గేల్పొడ్చి నమస్కరించి.

ఉ. ఈమెనుఁబాసియొక్క క్షణమేనియు రాఘవుఁడుండఁ జాలఁజొ
రాముని సర్వసంపదభి రామునిఁబాసి నిమేషమాత్రమే
నీ మెయుచుండఁజాల దిత రేతరదర్శనకాంక్షఁజేరియే
యీ మెయిమేనఁ బ్రాణముల నిర్మూల వచ్చినవారు మూడఁగనె.

సీ. సముదార చారుసాధములనుండిన కాంత
 భయదకాననము లోపల వసించె,
 మేలైన హఠాంబట్టు చేల గట్టిన యింతి
 దుమ్ముగ్రమ్మిన యంబరమ్ముఁ గట్టి,
 రాముకొఁగిటఁజేరి ప్రమద మొందిన నాతి
 యియ్యశోకముఁజేరి యేడ్వఁదొడఁగె;
 సర్వసంపదలతో సౌఖ్య మొందిన భాను
 వెతలఁబడి కడుదీనత వహించె;

గీ. గటకటా! సర్వదేవతా త్మాతలేంద్ర
 మహితకొట్టేర నవరన్న మణివితాన
 భాసితాంఘ్రి సరోజుఁడౌ వతిసఁబాసి
 యొక్క నీచునిచేఁబడి పొక్కెనట్లు,

చ. జనకధరాధినాథునకు సంతసమిచ్చ సనుంగువుతియై
 యనుపమధరుఁడౌ దశరథావని భర్తకుముద్దుఁగోడలై
 ఘనుడను రాముభార్యయయి క్రాలెడు నీసుకుమారికక్కటా!
 వనకుమా సంధవుండు దయఁబాసి విధించె నయిట్టి కష్టముల్,

గీ. జంటబాసిన జక్కువపెంటి రీతి
 నీసతీమణి రామావనీంద్రుఁబాసి
 కొలఁదిలేని శోకాంబుధిఁ గుములుచున్న
 దకట! విధివ్రాలుదాటఁగా నలవియగునె;

గీ. అంచు బెక్కుభంగుల విచారించుచుండ
 వెన్నెలయుఁ జాతె రిక్కలు వెల్లవాతెఁ
 దమ్ములలరారె, మధువసంతతులుఁగేరె
 దేవివిచేకూరె భల్లునఁదెల్లవారె;

ఉ. అంతటఁ దూర్పుదిక్కున నుదంచిత తీక్షణకరాలితోడ భా
స్వంతుఁడు ప్రజ్వరిల్లుచు నెసంగఁగఁ బావనికాంచి జానకీ
కాంతను సల్కరింపనిది కాలముగాఁదిక నల్ల వద్దినీ
కాంతుఁడు నస్తమించు దనుకన్ దగ వేచెదనంచు నచ్చటన్

గీ. అల్పగాత్రుడై సాల శాఖాలినుధ్యఁ
దానగోచరవైఖరిదాఁగియుండె
నవుడు క్రమమున భానుడస్తాఁడై
జంద్రుడై తేరె నురుతఱుసంబుజాతె;

గీ. అంత నిదురమేల్కొంచి దళాననుండుఁ
జండపుష్పకౌదండ ప్రచండకాండ
కాండసంపీడితాత్మ పంకరుహుడగుచు
జనకపుత్రిని నెమ్మనంబునఁదలంచి;

సీ. చల్లనివన్నీట జలకంబు గావించి
చందికాధవళ వస్త్రంబుఁగట్టి,
మృగమదశ్రీగంధ మిళితగంధములంది
కొమరారనుదుటఁ గుంకుమముపెట్టి,
మంజులనవరత్న మణివిభూషలఁ దొడ్డి,
బొమడికల్ దశశీర్షములధరించి,
రంగైన పుల్గురాయుంగరంబులఁబూని
కమనీయ పాదరక్షలనుదొడిగి,

గీ. దనుజ కాంతాలలామలు తన్నుఁగొల్వ
సురగరుడ విలాసినులు వీ చోపులిడఁగ
జానకినిఁజూడ నేతెంచె సరభసమున
రావణుండు ప్రపంచవిద్రావణుండు.

మ కరిణీమధ్యమునం జరించు మదరాగంబట్లు భామానము
 త్కరమందొప్పు దశాస్యదంతః దనచంతః జేరనీక్షించి య
 ద్ధరణీప్రతికచాకుచంబులను చేతస్సప్పి కట్టల్కయున్
 వెఱఁగున్ రెక్కొన గాలికిఁ వడఁకు తీవెంబోలఁ గఁపించుచున్.

గీ. పెడ మొగమువెట్టి, కొండొకయెడఁదొలంగి,
 యుల్లమనరాముఁ దలపోయుచూటకుండ
 నాసతీమణిడాసి రక్షోధిపుండు
 మృదుమధురవాక్యఫణితిఁ దానిట్టులనియె.

చ. వెలఁదిరొ? నన్నుగాంచి కశుభితిఁదొలంగెదవేల? నీకునే
 నలఁతినె? నీకవుంగిలిఁబ్రియంబుగఁ బొందఁగఁగాదె యిచ్చినా
 శృలసితి, నింకనన్నఁ బ్రణయాబెసలారఁ గ్రహింపు పూవు ట
 ముట్టలనెఱజోదువేయు బలుముల్కులబారకిఁ చాళతీనదన్.

చ. అనువమ భోగభాగ్యవిభవాదులతోఁ దులదూగుఁనన్నఁ గా
 దని మొకభాగ్యహీనుభ మదాబవులం దిసగాడువాని న
 ల్పుచి రఘురామునేల తలపోసెను కల్పింఁగాలఁదన్ని తే
 మినివలఁతేల రామునిఁకమీఁదటవీడును! నన్నుగూడుమా?

సీ. ఎవ్వానివాకిట నింద్రాదిదేవతల్

పడిగావులై పడి యుడలుచుండు,

నెవ్వానివీటిలో నెండయు గాలియుఁ

జొఱబడ నెంతయు వెఱచుచుండు,

నెవ్వానిథాటికి నీరేడులోకముల్

గడగడ సతతంబు వడఁకుచుండు,

నెవ్వానికొగిట జవ్వనులెదతే

ననువమపౌఖ్యంబు లనుభవింతు,

గీ. రెవ్వఁడవున్నక విమాన మెక్కితిరుగు
నెవఁడు భక్తోత్తముఁడు లలాటేక్షణునకు
నిట్టి గఁడరగండఁడనేన కాని
యవ్వనాటుండు రాముండె యబుజాక్షి

నీ. నిండు చందురుఁ బోలు నీదైన నెమ్మాము
మిక్కిలి జానఱి మెఱుఁగు దఱిఁగె,
మేలి బంగారంబుఁబోలు నీనెమ్మేరు
కడుమహారము గ్రమ్మి కాంతిసెడియె,
నీరేజముల బోలు నీదైనకందోయి
వావిరియేడ్చుచే జేవురిఁచె;
మృదుమృదాళమువోలె మెఱయు నీకెఁగేలు
వాడినలతరీతి వన్నెసుఁగిఁగె,

గీ. జలగుహాక్షి! నివాహారములఁద్యజించి
వగచి కృశియించి యూరక వనరెదేల?
యింపుమీఱి నన్నూడి సుఖింపరాదె
భూరి భోగభాగ్యములు చేసూరు నీకు.

ఉ. మైమెయి బంతికైవడిను మాధవులైలము మీఁదికెత్తితి
నీమ వరాక్రమంబెఱఁగ నిర్జరవీరులతోడ బోరి సం
గ్రామమునందు గెల్చితి, జగంబు నెందును సాటిలేని కాం
తామణుల గ్రహించితిని నాదువ్రతావ మెఱుంగు మంగనా?

చ. వనములఁగాయు చంద్రికలభంగి సతీమణి! నీదుచిందు యశా
వసగరిమంబు నేటికిటువమ్మొనరితువు? నీకునై సతం
బునుఁ దసియించు శౌర్య విభవున్నను నేలి సుఖింపుమిట్లు వే
దనఁబడనేల? రాముఁడు పదంపడి నిన్దొనిపోవఁ జాలునె,

మ. చతుఃకంభోధి సరీతమైవేలయునా సామ్రాజ్య, మీదైత్యులు
 క్షత బాహుబలచైర్యధుమ్యులు; లసద్దర్పప్రతాపైకని
 ద్విత గీర్వాణుడనేను; మానిసియు నిర్వీర్యుండు నీరాముడే
 గతి సంద్రంబులదాటి రాగలడు లంకాప్రాజ్యరాజ్యానకున్.

ఉ. వచ్చినవచ్చుగా; కసురవర్ణము నెట్లెదిరించు; నక్షు వీ
 వ్యచ్చతుకుండనైన మదుదగ్గి నిరర్గళ బాణవృష్టికిన్
 గొచ్చుట బాటుగాని నిమగ్నకొనఁ జాలునే? కాని దానికై
 యిచ్చను బొందనేల ననునేని సుఖంపు కురంగ లోచనా.

మ. అని దుర్భాగ్యుడు రావణాసురుడు కామాంధుండునై (కొవ్వితీ)
 లిన దుర్భాషలు పిడ్డుకొనడిఁ జెవుల్ చేదింప నాసాధ్య న
 మ్మనము దలఁ యునంతయుంబిరి గొనన్మార్గోముగాఁ దర్కిపో
 చనొకఁ డక్షముగాఁగఁ బెట్టికొని రోసంబారఁ దానిట్లు నెన్.

గీ. కామమదమున దుగ్రిల్లుచుఁ గనులుగాన
 కేలరాయిట్లు కాటులు చేలుచుంటి,
 వసులకాంతలఁ గవయంగ వలచునట్టి
 ఖలము వృధగాదు, నిన్ను బోకాగుచున్ను.

ఉ. అందనిమానివండ్లకయి యజ్ఞులుచాచెదవేల దుష్కృత
 బందెదుమూర్ఖమందు నడచూడెదవేటికి దుర్మదాంధ నీ
 పుండగుబుద్ధి గల్గి చెదుబుద్ధులమానుము కాకయుండినన్
 గ్రొందుగనింక నీకులము రాజ్యము నాశనమొందెడింజమి?

ఉ. పాపమటంచుఁ గొంతయును భావనసేయక రాక్షసాధమా?
 నావతి యుంటలేనియెడ నన్ని టకుఁగొని తెచ్చి తప్పడే
 నావతియుంటనుండినఁ గనచ్చతకోటిసమానమైన త
 చ్చాపవిముక్తశతశరసంహతి నిన్ భూరియింపకుండు నీ.

క. సిరులన్ జూపిన ననుక లోఁ
బఱచిగొనఁ దలంచి తేమొసాపాత్ముడ! నీ
సిరులన్నియు నారాముని
చరణకమలరేణునకు సరిగా వెందుకొ.

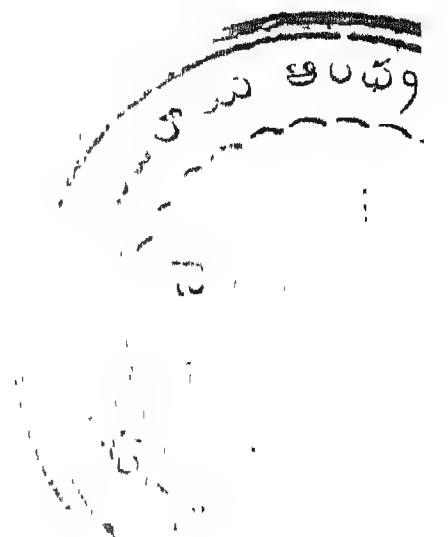
గీ. రామపాదారవింద నిర్వృన్మరంద
బిందుసందోహాహోషి తేందిందిర నగు
నేను కలనైన నిన్నెంచుదానననుచుఁ
దలఁపకొరి దైత్యాధమ! కలుషచిత్త.

చ. సిరిగలవాడనంచును విశేషబలాధ్యుడనంచు నిర్జగో
త్కరములగెల్తునంచును మదంబునఁ ద్రుళ్ళుచునుంటినేమొ పరి
గరమున రాముడే ధరువుగైకొనినిల్చిన నీవకాదు నీ
సరియ పకోటిరావణులు సర్వనిలింపులు నిల్వ నేర్తు రే.

చ. అనియిటుదూఱఁగాఁ విని దశాసును డాగ్రహవృత్తి యాక్షలో
చనుడయి నాతి! నామనమజగ్రము నీయెడలగ్నపకాటచే
నినుఁ దెగవ్రేయ రీక విననేరని పల్లదమంతపల్కి న
న్మనమున సాకురాగ వచనములుగాఁ దలపోసిసెడితిన్.

గీ. పడతిరో! యిక రెన్నెళ్ళగడుపునిత్తు
వలఁచి యంతలో నాకు లోబడకయున్న
నిన్నుదుష్కృతంబనక ఖండించివైతు
ననుచుబెదరించి రాక్ష సాంగనలఁజూచి.

గీ. మీరు రెన్నెల్లలోన నీసారసాక్షి
నాకు లోబడఁజేయుఁడు కాకయున్నఁ
దినుఁడు గడికండలుగఁగోసి తరివిదీర
ననిన గిన్నకొ నీత దశాస్యుఁజూచి.

గీ.. నామనోనాధుడైన శ్రీరామునాజ్ఞ
లేకపోవుట జేసి యోరీకుబుద్ధి!

నిన్ను శపియింపఁ దలంపఁగానినిను నీదు
సిరుల క్షణమాత్ర భస్మంబు జేయలేనె?

ఉ. రాముఁడు మర్త్య మాత్మఁడెటు రాగలడంచుఁ దలంప కొరి ము
త్రామ సహస్ర విక్రముఁడతిండు; క్షణంబున లంకదాటి సం
గ్రామమునందు నీదశశిరంబులఁ ద్రుంచి ననున్ గ్రహించు నీ
తామసబుద్ధిమాను మెడదన్, బ్రదుకంగల యాసయుండినన్.

చ. అనియిటు ధిక్కరింపఁగ దశాన్యుడు భగ్గునమంజి, మిణ్ణునల్
గనగనమంచు నేత్రములఁగాఱ; నవారితి రోషతాపముల్
పెనఁగొనఁగేలవాలు జలిపించుమ నీతకు సంహరింపఁగాఁ
జనునెడధాన్య మాలిని వెసన్ జని యాతని నడ్డగించుచున్.

గీ. దనుజనాయక నీకింత కినుకి యేల
శౌర్యవంతుడ వబలలఁ జంపఁదగు నె
రతులఁ దేల నీకెందఱు సతులు లేరు
శాంతిఁ బొందు మొక్కించుక న్వాంతమందు.

ఉ. అంచును మందలింప దరహాసముతోడఁ బ్రశాంతి నొందిన
క్తంచరనామకుండరిగఁ గ్రమ్మితి, యంతటఁదన్ని యుక్త రా
త్రించరభామినుల్ వివిధ కృత్రిమరూపులు భూకుమారిఁద
ర్జించుచు రాక్షసేశ్వరువరింపు మటంచు నలంచి రెంతయున్.

ఉ. రక్కెసలిట్లు నిష్ఠురతగంబుగఁ దన్ను కఠోర వాక్కులన్
దక్కక బాధఁ బెట్టమదిః దాశగలేక యశోక వృక్షమున్
దిక్కుగఁబట్టి కొంచు జగతీసుతయేడ్చెఁ గలస్వసంబునన్
దృక్కులనుండియశ్రులు యురీయుగముంబలె జాలు వాఱగన్,

మ. జనకీర్వీపతి పుత్రినై దళరథ క్షామండలీ సార్వభౌ
మునకుంగోడలినై యుదారగుణధాముండైన శ్రీరామచం
ద్రునకున్ బ్రేయసినై పతివ్రతలలోఁ దోరంపు కీర్తిం గడిం
చిన నాకక్కట యిట్టి కష్టము సురజ్యేష్ఠుండు శాసించెనే.

గీ. రాఘవునిఁ బాసి రక్కెసల్ ప్రల్లవముల
వల్కినను చాకకటకటా బ్రదికియుంటి,
జనుల కాలమందెన్నఁచుఁ జావరంచు
నీతి విదులాడు వాక్యంబు నిక్కమేము.

చ. అని మొనదేవదానవ సహస్రములొక్కటియైమదించి పే
ర్చిననుక్షణంబులోన నెదిరించి జయింపఁగలట్టి శూర తా
ధనుఁడు రఘూత్వహుండు త్వరితంబుగవచ్చి ప్రియం బెలర్చఁగా
ననుఁగొని పోకయిమ్మయి మనంబుననేల యుపేక్షసేసెనో.

గీ. వితత చతురబ్ధి వేష్టితక్షితితలేంద్ర
మహిత కోటీర నవరత్న మణినిభాసి
తాంఘ్రైకమలుస్సేనోర్ధాంగినయ్యు
నకట? తుదకెట్టి నిర్భాగ్యురాలనైతి.

గీ. అని యనేకభంగుల నిట్లు లవనిపుత్ర
వగచుచుండంగ రాక్షసీ వనితలెల్ల
హుంకరించుచు బెదరించుచుండి రంత
మేలిగుణరాశి త్రిజటాఖ్యమేలుకాంచి.

సీ. రక్షోవినాశంబు రాఘవవిజయంబుఁ
గలుగఁ బోయెడు నొక్కకలనుగంటి,
సీతాసతిం గూడి శ్రీరామలక్ష్మణు
లలపుష్పకంబుపైఁ బొలయుగంటి,

మాండిత శేషుడై పొల్చి దళాస్కుండు
 గోమయ సరసి నీగుటను గంటి,
 మంత్ర సమేతుడై మన విభీషణనేత
 శ్వేతశైలంబుపై వెలయఁగంటి

2. దలఁప నాదుస్వప్నంబు నిక్కలయె యగును
 రాముఁ డేతెంచి యింక సిద్ధాననముగ
 రాకఁబొగూర్చు గాన నీరమణిమీరు
 బాధఁబెట్టఁగవలదన్న వాకుఁజనిరి.

3. అంతి జానకీదేవి; దళాననుండు
 “రెన్నెలలలోన నన్ను సరింపకున్న
 గ్రంథనవధింతు”నన్న దుర్భాషణముల
 హృదయమున నెంచి యిటువిచారింపఁ దొడఁగె.

క. ఎక్కడి సాకేతపురం
 బెక్కడి లంకాపురమిటు “లెక్కటివై యీ
 రక్కసుచే వెడఁబడుమని”
 వాక్యాముఁడు వ్రాసె నాదు పాపంబేమో?

4. రెన్నెలలగడువి వృ రాత్రించదుండు
 మునుజటాయువు నాకయి పోరి మడిసె
 రామునకు నాయువస్థ సర్వంబుఁ దెలుప
 నిచట నేరు లేరింక నాకేదిదిక్కు;

5. అక్కసుతీటగా నను దళాస్కుండు చంపినఁ జంపనిమ్మిఁగో
 రక్కసలెల్లఁ గోపమున గ్రంథనమింగిన మ్రింగనిమ్ము, నీ
 దిక్క టియొక్కటింబలె మదీయమనోధవుఁ బాసి యిమ్మొయి
 వెక్కసమైన పాట్లనుభవించుటగన్న మృతించుటొప్పుదే!

సుం ద ర కాం డ ము

గీ. కామజలదంబు సదయ వర్షంబుఁ గురియు
ననుచు నిన్నాళ్లుఁ జాతకంబట్టు లిచటఁ
గాఁచియుండితి నీచాతకమ్ము నోట
సదయవర్షంబుపడునో? వజ్రంబుపడునో?

ఉ. అక్కట గొంతు గోసికొని యైనవిషంబును ద్రాగియైన నే
నిక్కడఁజత్తునన్న నసి నిచ్చెడువాఁడు పీషంబునిచ్చువాఁ
డొక్కఁడుఁ గానరాఁడు, తెరువేదియు లేదికనాకు వేణియే
దిక్కనియొచ్చి దాననురిదీసికొనన్ దమనించుచుండఁగన్,

గీ. త్రిజట వాక్కులు జానకీదేవి వెతలుఁ
జూచుచుండిన యంజనానూనుఁడామె
నూటడించు నుపాయంబు నూహసేసి.
యామె వినురీతి నిట్లనె నాదరముగ.

స్త్రీ. జలజనాభాంశుఁడై జన్మించె నెవ్వఁడు
సూర్యాస్వయాంభోధి సోఁకుండఁగుచు,
గలకంఠ బాణంబు ఖండించె నెవ్వఁడు
సర్వలోకంబులు సన్నతించ,
ఖరదూషణాదులఁ బరిమార్చె నెవ్వఁడు,
ప్రకటపరాక్రమ క్రమమెసంగఁ,
గృతవీర్యనుతపై రిఁ గేరించె నెవ్వఁడు
తృణముకై పడికేల నిషువునెత్తి,

గీ. జనకునాజ్ఞను దాళిరసానహించి
పత్నితోఁగూడి యెవ్వఁడు వనులకేఁగె
నట్టి రాముండు తమ్ముతోఁ బ్రాణకాంతఁ
గలఁడు వెదకుచు ఋశ్యమూకంబుఁజేరె,

ఁ. అచట సుగ్రీవు సఖ్యంబు నాచరించి
 వానిజంపి కిష్కింధలో భానుజునకుఁ
 బట్టముఁగట్టి యెందఱో వానరులను
 సకలదిక్కుల వెదకంగ సరగఁబనిచె,

ఉ. అమ్మయో! దక్షిణంపుదిశయాందుననున్ వెదకంగ నంపఁజే
 తమ్మునమోదమూని త్వరితమ్ముగ వానిధిదాఁటి లంకలో
 నిమ్ముగ నెల్లెడల వెదకి యెందును గానక మత్పురాత్త భా
 గ్యమ్మునఁజేసి నిన్ని చటఁగంటిఁ గృతార్థతఁగంటి నెంతయున్.

క. రాముండును సౌమిత్రియు
 సేమంబుగ నున్నవారు, చిత్తములందున్
 బ్రేమంబున వారలు ని
 న్నేమరుఁ దలపోయుచుండు నిక్కముతల్లీ!

చ. అనవినిశ్చేర్షమెత్తి జనకాత్మజ శింశువమీననున్న యం
 జనసుతుఁగాంచి డెందమున సందియమొప్పఁగనది స్వప్నమా
 నని తలపోసి, కోఁతిఁగలయుండు కనుంగొనరాదు కాన నా
 కును నలరామలక్ష్మణులకున్ గడు భద్రముకల్లుఁ గావునన్.

గీ. రాముఁబాసిన విరహఁగ్ని ప్రబలుకతన
 రక్కెసలబాధ కతన నిద్రయు నెఱుంగఁ
 గాన నియ్యది స్వప్నంబుకాదు; రామ
 నృపతి దూతయా నీకపినిక్కువంబు.

గీ. అనుచుఁ దలపోయుచున్నంత కనిలసుతుఁడు
 భూరుహము డిగ్గి యామెరామసతియాట
 నెదనెఱింగియు నామెచే నెఱుంగఁదలఁచి
 యెంతె వినయంబుమీఱఁ దానిట్టులనియె,

ఉ. ఎవ్వరపీవు సాధ్వి! పెనుపేదఁగఁగుండి కృశించివంతతో
నివ్విధి బాష్పముల్ దొఱఁగనేడ్చెదవేటికి; నిన్నుఁజూడఁగా
నెవ్వగ గల్గుచున్నయది; నీవలదుష్టదళాననుండు తా
గ్రోవ్వునఁ గొంచుతెచ్చిన రఘువ్రభుభార్యవొ చెప్ప నావుఁడున్.

ఉ. వరమహిఁబుట్టితిన్ దరణిసంశముఁ జొచ్చితి నందు భూమిభృ
ద్వరుఁడఁబొల్చు నాదశరథవ్రభువయ్యని కోడలైతి ని
ర్జరపరిసేవ్యుడైన రఘు గామునకున్ సత్తినైతి నోవనే
చరకులదీప యిన్నిటఁ బ్రశస్తికి నెక్కినదానఁ జూడుమీ.

గీ. అని మొదటినుండియుఁ దనవృత్తాంతమెల్లఁ
బలికి తానొందుపాట్లు రావణుఁడు తన్ను
“రెన్నెలలలోనఁ బరిచూర్తు” నన్ననుడులు
దీనవదనయై సర్వంబుఁ దెల్పెనఁత

ఉ. వాయు తనూజుఁడు న్వగచి పావని! యింకఁ గృశింప కాది నా
రాయణుఁ డర్కవంశ కలశంబుధి సోముఁడు రాఘవుండునే
బోయి వచించినంతనె సముగ్రవనేచగ సైన్యయుక్తుడై
వేయఁగుదెంచి లంక నతివేలజవంబున జ్ఞు ముట్టియున్.

గీ. తల్లి! నీవు హర్షింప నిర్దానవముగ
నుద్ధతుండైన రావణునుక్కడంచి
నిన్నుఁ దనతోడఁ గొనిపోవు నిక్కమనుచు
సరసఁ దరియంగజానకి సంశయించి.

క. దనుజాధమ! యీ చందం
బునననుఁ గిగురించె దేల? మునుభిక్షుడవై
కొనివచ్చి మరలమాయా
చనచరమాఫంబుఁదాల్చి వచ్చితె యిటకున్.

గీ. అనుచు దూఱంగ నమ్మగుతాత్మజుండు
వినయ వినమితగాతుఁడై వినుము తల్లి!
నిక్కువంబుగ నేను వనేచరుండ
వికృతచైత్యుండఁగానిది విశ్వసింపు.

ఉ. నెట్టినవిట్లు చెప్పనవసీనుత నిక్కపుఁగోఁత్తివైనచో
నెట్టిఁడు రాఘవుండు, తదహీన పరాక్రమరూప సద్గుణం
బెట్టిది, యంగసౌష్ఠవమదెట్టిది, తత్సహజుండు లక్ష్మణుం
డెట్టిఁడెఱుంగఁ జెప్పుము; కపీంద్రునిగా నిను విశ్వసించెదన్.

క. అనిపల్కుఁగ భూమీసుత
మనమునకున్ నమ్మకంబు మహితముదంబున్
బొనరెడుగతి వినయంబుగ
ననిల సుతుండిట్టులనియె నాయమహోదన్.

మ. స్మరభిచ్చాపవిఖండనుండు, సకలత్మాపావతంసుండు భా
స్కరవంశోదధిపూర్ణ చంద్రుఁడు విశేషస్థైర్య ధుర్యుండు ని
ర్జరపూజ్యుండు జితేంద్రియుండు దరహాసస్థిత వక్త్రుండు ని
ర్భరసౌందర్య వినిర్జితాంగజుఁడు శ్రీరాముండు సాధ్వీయుఁడీ.

ఉ. నల్లనివాఁడు సద్గుణగణంబులవాఁడు, కృపార్ద్రబుద్ధి భా
సిల్లెడువాఁడు కీర్తివిలసిల్లెడువాఁడు వెడంద తొమ్మురా
జిల్లెడువాఁడు; పూర్వమగు శ్రీవేదశిల్లెడువాఁడు మంజు సం
పుల్లసరోజపత్రములబోలు కనుంగవవాఁడు తల్లిరో.

క. శ్రీవంబులు విజ్ఞానో
ద్దీపంబులు పాపపుంజదీర్ఘ తమిసా
దీపంబులు గైవల్య స
మీపంబులు రామచంద్ర మృదురూపంబుల్.

గీ. రూపమందు సువర్ణ వర్ణుండు కాని
 పీన వత్సుండు శూరుఁడా జానుబాహుఁ
 డఖిలసద్గుణంబుల సుమిత్రాత్మజుండు
 సన్నతో సరిపోలువాడఖిల జనని!

ఉత్సా! అంబరో! వనాట వద్యులంగదాదు లెల్ల రా
 యంబురాళి యొడ్డునన్నదాగమంబు కోసమై
 యింబుమీఱి వేఁచియుందురింక నీదుసేచుమున్
 సంబరంబుతోడఁదెల్పు జాగులేక పోవలెన్.

గీ. నిన్నుఁ గోల్పోయి రాముండు నీదుజాడ
 నరయు చరుదెంచి మాల్యవంతాద్రిఁ జేరి
 యచట సుగ్రీవు సఖ్యంబు నాచరించి
 నీయుదంతమడుగఁ గపిసేత లెల్ల.

చ. మును దశకంఠుచేదవిలిపోవుచు నీవు వెనక్ బహిందలం
 బున ముడివైచి జార్చినవిఘ్నాదులు సర్వముఁ దెచ్చి చూపఁగా
 వెరుబడి నీతెఱంగురయఁ బెక్కువనాటుల న్నాల్చిదిక్కుల
 న్బనువుచు దక్షిణంపు దిశనన్నుఁ గనుంగొనఁ బంపె మానినీ.

క. అనిలుని పుత్రుఁడరామూ
 వని నాధుని సేవకుండ భానుజ సచివుం
 డను నీదాసుఁడ నిజముగ
 హనుమన్నాముండ సేను నాలింపు కృపన్.

గీ. అనుచుఁ బాదంబులకు మ్రొక్కి వినయమెసఁగ
 మానినీ! యింక నీకనుమానమేల?
 భవద ధీశుండు నీకానవాలుగాఁగఁ
 బ్రేమనిచ్చిన భద్రముదిరికను గొమ్ము.

చ. అనుచునుఁ జేతికీయ జనకాత్మజ నాధునియట్ల దానినికా
గనులకు నద్దికొంచుఁ గుతుకంబున ముద్దిడి యిన్ని నాల్గునే
వనటఁ గృశించుచుండననుఁ బాసిచరింపఁగ రాఘవేందు) న
మ్మనమొలొప్పెనిన్నుఁ బ్రతిమాలెదఁ జెప్పుము భద్రముదిరికా.

ఉ. రామునివార్తనేను మధురంబుగ నెట్టులెఱుంగనేర్తునో
రామవిభుండు నాపడుదురంత విపదశలెఱ్ఱెఱుంగునో
యేమియుఁదోచకిందనుక నెంతయుఁ గుందితినీవువచ్చినా
బాములఁబాపి నావిభుని వార్తలఁ దెల్పితి సంతసంబుగనె.

మ. అనియొక్కించుక మోదబాష్పములు నేతాబ్జంబులూబర్వఁ బా
వ నినీక్షించి మకుత్కుమార! ధృతియొప్పుం గోష్పదంబట్టు తీ
వనధిం నాటితి; రాముఁడెల్పితి మహాపన్నగ్ననకా మంచి తిం
కను నీవా హరివంశమన్నిలిపితెక్కాలంబు వేయేటికికా.

ఉ. ఎన్నఁడు వారిరాశిఁ దరియించి రఘూద్యహుఁడేగుదెంచుఁ గా
నెన్నఁడ ఖర్వగర్వ సముపేతుని రావణుఁదుగించు. నెన్నఁడా
పన్నరనమ్మఁ బ్రేమదయి వారఁగఁదో కొనిపోవు నింకనే
నెన్నఁడు కాంతుఁ గాంతు సుఖమెన్నఁడుకాంతునటంచు నేడ్చిసకా.

చ. కనుఁగవనుండి బాష్పములు కాల్యలుగట్టఁగనేల యేడ్చెదో
ఘనతరకీర్తి పంక్తిరధు గాదిలికొడల; యోమదంబ; యో
యినకులదీపురాణి వినుమింక దశాస్యుని సంహరించి గొ
బ్బున నిను రాఘవుండుఁ గొనిపోవుఁ ద్రిశుద్ధిగనమ్ము మానినీ.

క. నినుఁ బాసినది మొదలు తీ
ఱని ఘనశోకంబుఁజేసి రామవిభుండున్
ధనువెందుకు మనువెందుకు
తనువెందుకటంచు సంతతంబును వగచున్.

సీ. శాతద పూర్ణిమాచంద్రబింబముఁ గాంచి
 నీముఖింబంచును నెగులుఁ బొందుఁ
 పసమీటుఁ జెల్లువైన బిసతంతువులఁజూచి
 నీకరాజ్యములంచు శోక మొందుఁ;
 కీరపికాదులకేకల నాలించి
 నీగళస్వరమని నెఱిఁదపించు,
 నెఱివైన శైవాల నికరంబు నీక్షించి
 నీకచంబంచు నెంతేనివనరు,

గీ. నిసకులేశుండు విన్నుఁబాసినది మొదలు
 నిరతి నాహార మొల్లఁడు నిద్రఁగొనఁడు
 పల్కఁగొకనాఁడు నిచ్చమైపగులతోడ
 మనసు నీమోఁదనుట రామానుశల్లి,

గీ. అతిఁడు నావల్ల నీదు వృత్తాంతమెల్ల
 విన్నతోడనె నాకన్న వీరులైన
 పెక్కు కీశవర్యులతోడ వేగవచ్చి
 సంతసంబారఁ గొంపోవుసైపుమమ్ము.

క. మనముస సంపాదకు నీ
 వనటల సైరింపవేనిఁబావని! నాపైఁ
 బెనుపార నధిష్ఠింపుము
 నిను రామునికడకుఁ జేర్తు నిముసములోనన్,

క. అనవుఁడుఁ గడునబ్బరపడి
 యనిలాత్మజ! నీవుఁజూడ నతిసూక్ష్మావుం
 దనుఁడవు? రామునిదండకు
 నను నెటు కొంపోవనేర్తు నైజముఁజెపుమా?

మ. అనినన్ వహిన్ సమానుఁడుంగనక శైలాకారుఁడుం బ్రోన్నెనుం
 మను బాలాకుణ తామ్రవక్త్రుడయి మిన్నుల్ మస్తకంబంటఁగా
 ఘనపాదోధులుజాను దప్పుములుగాఁగా దిక్కులన్ నిండుచున్
 వానుమంతుండు భయంకరంబయిన యాత్మాకారముం గూపిసిన్.

ఉ. కతని చూపుఁగాంచి జనకాత్మజ! యెంతో వెలింగునొంది యో
 వాతతనూజ! నన్దోని నభంబుననేడెడ వేళ రాక్షస
 హితముగాంచి నిన్ శరపరంపర నొంప నిరాయుధుండ పీ
 వేతెఱిగడ్డగింతునొ మఱెమ్మెయినన్న సముద్ధరింతునో?

గీ. క్రిందఁబడ్డ రాక్షసులు భక్షింతునిన్న
 వాక్కిలోఁబడ్డ జలచరవ్రజము మ్రింగు
 సర్వయత్నంబులపుడు నిష్ఫలము లౌను
 గాన నియ్యదియొక్కంబు కాదుసుమ్ము.

గీ. అదియునుంగాక తానెట్టి నుదతియైనఁ
 బరపురుషుల స్పృశించుట పాడిగాదు,
 కాన నీవయేతెంచి నాకాంతునిటకుఁ
 దోడితెమ్మన హనుమనతుల్ పొనర్చి.

చ. జననిరొ? యింక నేనిచట జాగొనరింపక రామరాజ ము
 ఖ్యునకును భానుజాపి కపికోటికి నీతెఱి గెల్లఁ దెల్పఁగా
 జనియెద నానవాలొకఁటొసంగుమటన్న సమీరనూతి కి
 జ్జనకకుమారి కొన్నిచచనంబులఁ దెల్పఁదలంచియిట్లనెన్.

ఉ. ఇమ్ముగఁ జిత్రికూటముననేను రఘూద్వహుఁడొక్కనాఁడు పో
 ఖ్యమ్ముగ నిద్రవోపు నడఁగాక నిశాటుఁడొకండు మత్కుచా
 గ్గిమ్మును ముక్కునంబొడువఁ గన్గొనిరామవిభుండిషీక మా
 త్రిమ్మున దానిరూపడఁచెదత్కథనంతయు జప్తి నేయుమి?

సీ. రవికులాంబుధిచందుఁ రామశృపాలేందుఁ
 నల్లనమొక్కితి నంచుఁ జెపుము;
 జననిభావముతోడ ననుఁగొల్పు లక్ష్మణు
 సాదరమతి నడ్డినట్లు జెపుము;
 శ్రీరామపాదరాజీవంబె దిక్కని
 యాత్మలో నమ్మితి నంచుఁ జెపుము;
 నేనొక్క నెలదాఁక నేమంబుమై నెట్లా
 యతనికై జీవిత నంచుఁ జెపుము;

గీ. అంగదాదులనడ్డితి నంచుఁ జెపుము
 నావతిని సర్వకీశ సైన్యములతోడ
 సరగఁదోతెమ్ము కపిరాజ! జగతిలోన
 నిఁకఁజిరంబీడ్చె రహియింతువీవు.

మ. అనిదీవించుచుఁ జేలగట్టిన యమూల్యంబైనరత్నంబు న
 ల్లిననీయంగొని వాయునూతి పరమోల్లాసంబుదీపింప గో
 చన యుగ్మంబులకడ్డికొంచు నముదంచద్భక్తిదైవారఁ గ్ర
 న్నన నై నేహికి మొక్కి, పోవఁగఁ దదాజ్ఞంబొంది సోత్సాహియై;

మ. తనగాకప్పుడ పంక్తి కంతునకు విస్తారంపయత్నించి య
 వ్వనముందుఁగించినదెల్ల మాననినెనఁ వాలంబుజాడించి, చె
 ట్లనుభవించి ఫలముగఁదెలిచి పూలందున్ని యాకుల్ విది
 ర్చి నికుంజంబులఁగూర్చోసి లతి కాశ్రేణిన్ విదారించియున్ .

గీ. మంజరుగాల్చి పెద్దకొమ్మలనువిటిచి
 మొక్కలఁబెల్చి పూఁదొడ్లఁబొడియొనర్చి
 వటలు పద్మాకంబులఁబాడు నేసి
 ఛలఁగినవమెల్ల నాశంబు జేయుచుండ.

గీ. అందఁ బొడమిన వినిధవృక్షారవంబుఁ
గలఁతఁజెందిన విహగాలికల కలంబు
హనుమకంఠారవంబును నైశ్యమగుచు
రోదసీస్థలినిండి మార్మోయఁ దొడఁగె.

గీ. అంత సీతకుఁ గాపున్నయ సురసతులు
త్తుల్చిపడిలేచి యమ్మరుత్సునఁ జూచి
భీతిలుచు సీతడాసి యీ క్రోతి యెవఁడు
వనిత! యీ వనంబంతయఁ బాడుసేసె.

ఉ. నిక్కముఁజెప్పకాని యెకనిన్ వధియింతు మటన్న యోసి; మీ
తక్కరి దైత్యమాయ విశదంబగు నేరికి; మీకె తెల్లహఁ
జక్కగ; సర్పపున్నడలు సర్పమెఱుంగునుగాక తెల్లమే
తక్కినవాని, కేనునునితండెవఁడోయని బెగ్గడిల్లెదన్.

చ. అనిన నిశాటకాంతలు భయంపడి రావణునొద్ద కల్లన
జ్ఞనిదనుజేంద్ర! యెవ్వఁడొవనాటుఁ డొకండరు నెంచి యేవియో
జనకజతోడఁ గొన్ని ప్రియసల్లపనంబుల వల్కి యావఱున్
మనవనమెల్ల నాశనమెనర్చె నవక్రపరాక్రమోద్ధతిన్.

గీ. ధరణి పుత్రియున్నయశోక తరువు తప్ప
తక్కువృక్షాదులెల్ల సాంతముగఁ దునిమె
నతఁడు రామ దూతయెయేమొ యసురనాధ
చెచ్చెఱింబట్టి తెచ్చి శిక్షింపవలయు.

చ. అనవుడు నాడుగీటుచు దశాస్యుడు భీకర విస్ఫులింగమాల్
గనగనమంచు నేత్రముఁగ్రమ్మఁగ నుద్ధత కోవదీప్తుడై
యెనుబదివేల రక్కసుల నేడైఱుశూరులఁ బాపమాన్విపై
కనిచినవారు ముద్గరశరాననవట్టిన ఖడ్గపాణులై.

చ. పరువడి నగ్నిమీఁదికెగఁబాటు మిడుంగురుఁ బుర్వులట్లు నె
ప్పరమునవారు వాయునుతుపైఁబడ నాతఁడుదీర్ఘవాలము
న్గిరగిరఁదిప్పి మేరుధరణీధర సన్నిభదేహుఁడౌచు నం
బరమువ్రతిధ్వనింప, దిగిభవ్రచయంబుచలింప నార్చుచున్.

ఉత్సాః జయము జయము రామచంద్ర సత్యధర్మశీలికిన్
జయము జయము లక్ష్మణాఖ్య శౌర్యధైర్యరాశికిన్
జయము జయము సూర్యపుత్ర సత్కపీంద్రనేతకున్
జయము జయము సంతతంబు సర్వవానరాలికిన్.

చ. అనియిటు మాటిమాటికి మహర్భటిమీఱఁగ నార్చుచుండ న
ద్దనుజులు బెగ్గడిల్లియు నుదారబలంబునఁ బోరిరట్ట పా
వనియుఁ దవీయశీర్షముల వ్రక్కలుసేయుచు బల్శతార సా
ధనమును వోనివాలమునఁ దత్ప్రతనాతతి నుగ్గుసేయుచున్.

చ. “వటుతర విక్రమాఘ్యులు నవారిత దోర్బలులైనపెక్కు మ
ర్కటులు భజింప శాత్రువిరాముఁడు రాముఁడువచ్చి దుర్బదో
ద్భటులగు మిమ్ముఁజంపఁగలవాఁడ”ననందఱుఁ దల్లడిల్లి పె
ల్లటమటనేగి తద్విధిదశాస్యునితో నెఱిగింప నాతఁడున్.

చ. అనుపమ శౌర్యవిక్రముఁ బ్రహస్తకుమారకు జంబుమాలిఁ గ
న్గొనుచుఁగుమార! నీకునుమనోవరుఁడైననులొచ్చనంగ ని
వ్వనచరుఁడెంత; నీవతనిఁబట్టి వధింపుమటన్నవాఁడు వే
చని హనుమంతునిన్ నిశితశస్త్రచయంబులతోడఁ దాఁకినన్.

చ. హనుమయునల్కరెక్కొన మహాశిలనొక్కటి కేలనెత్తి య
ద్దనుజునిమీఁదవేయి క్షణదాచరవీరుఁడు నోటలేక దా
నిని దశశాత శస్త్రములనెట్టనఁ బిండియొనర్చె నంతలో
భునతర ధా రుణీరుహముఁ గొని వాయునుతుండు పైచినన్.

ఉ. ఆరజనీచరుండు నిశితాంబకపంక్తుల దానివచ్చి వి
స్తారకతోరమార్గణః తానములన్ హనుమంతునొంప న
మ్మామతివాలమార్చి; యుపమార హితంబగు శక్తిమీఱి హుం
కారము నాచరించి పరిఘంబునఁద్రుంచె నిశాటశీర్షమున్.

గీ. ఆవలఁదక్కిన దైత్యసైన్యములఁదునిమి
తోరణస్తంభమూఁమీఁదఁ జేరెనంతఁ,
గాందిశీకులచే దశకంధరుండు
జంబుమాలిమృగ్గుట విని జాలిపడుచు.

క. అవిరళ సాహగుధుర్యుల
వివిధప్రఖ్యాత శస్త్రవిద్వాచణులన్
జవయుతుల మంత్రీపుత్రుల
బహరము గావింపఁబంచెఁబంచినవారున్.

చ. పరిఘగదా పరశ్వధకృపాణశరాసన భిండివాల ము
ద్గరముఖశస్త్రముల్ గొనియఖండబలంబుదలిర్ప సైనికో
త్కరములఁగొంచువచ్చిలయకాలనిభుండగు పావమాని పైఁ
గఱకుటలుంగమొత్తములఁ గాడఁగనేసిన నాతఁడుగ్రుడ్డై.

ఉ. అమ్మలఁదుగించి శస్త్రనిచయమ్ములనెల్లఁ దొలంచి వైరికా
యమ్ముల ప్రక్కలించి గనయమ్ములఁ జించి యలంచి గుఱిఖతో
యమ్ముల యామినీచరిచయమ్ములముంచి తదీయ సర్వసై
న్యముల నుక్కడంచె ననయమ్ముల సన్మహిమం బెలర్పఁగన్.

గీ. ప్రళయభైరవుగతినిట్లు పరిధవిల్లి
వాయుజుఁడు మంత్రీపుత్ర సప్తకముఁజంపి
సేనలనునొంప హతశేషులైనయసురు
లెడఁద వెఱిఁగొంది రావణుకడకుఁ బోయి.

గీ. సైవరానట్టి హనుమచేష్టలను దెలుపఁ
బడగఁదొక్కిన సర్పంబు పగిది నాతఁ
డలిగి; ప్రభుసదుర్ధరవిదూషాక్ష భాస
కగ్గయూషాక్షులనెడు రాక్షసులఁ జూచి.

గీ. అసురవరులార! కపిమాత్రుడైన వాని
కిట్టిధైర్యసాహసము లేదేనిఁ గలవె
చూడ వానరమాత్రుండు గాఢతండు
కాన వెసఁబట్టి తెండెట్టులెన నిటకు.

పంచ. అనిన్ సురేందుడైన మిమ్మునడ్డఁజాలడై ననున్
వనాటమాత్రుడంచు భావమందుచేక్షనేయఁబో
కనంత సత్పరాక్రమంబు నత్యుదగ్ధైర్యమున్
బెసంగొనంగ విక్రమించి బీజువోక పోరుఁడీ.

చ. అనవీనివల్లెయంచుఁ జతురంగబలంబులఁగొంచు సర్వసా
ధనములఁబూని; తోరణపుస్తంభముపై విలయాక్కు కైవడిన్
దనరు మరుత్పుతుంగని మనంబున నాగ్రహమిన్మణింప నా
హనుమ నెదిర్చి ఘోరచిశితాస్త్రములన్ దలఁగాడ నేసినన్ .

చ. పవనసుతుండు భీతిలక వారిదవర్గము పెంపడంచు న
ప్పవనునివోలె నద్దనుజవర్గము పెంపడఁగించి, కొండపైఁ
బవిపదురీతి దుర్ధరునిపైఁ జటులోద్ధతి చూకినన్ మహా
తపము సెలంగనాన్పుచు ధరంబుడె నాతఁడు వీతజీవుడై.

గీ. అట్లు ధరణిఁదెల్చిన దుర్ధరాఖ్యుఁజూచి
యలవిగూషాక్ష యూషాక్షులలుక మెరియ
నింగి కెగసిల్లి దర్పంబు నివ్వటిల్లఁ
జరిఘములఁ ద్రిప్పిగిరిగివైచిరవుడు.

ను. ప్రళయార్క ప్రతిమప్రతాపుడయి శౌర్యస్ఫూర్తిదీపింపనో
జలసదృశజవితానముల్ వెఱికికీశ శ్రేష్ఠుడయ్యిర్వర
నొల్పిలియింపన్ హత శ్రేష్ఠునిద్దలు మన్నిస్తోవంబు రెట్టింపఁగా
విలసద్బాణ పరంపరల్ హనుమపై వేగంబ్రయోగించినన్.

గీ. తరుచరోత్తముడవ్వాని సరకుఁగొనక
వాలమునఁద్రొంచి ముష్టిచేవారిఁ బొడువఁ
దల్లడిల్లుచు భూస్థలిఁ ద్రొళ్ళిపడిరి
వజ్రధారానిపాత పర్వతములట్లు.

క. సేనాధీశుల సేపుర
మానకభంజించి హనుమ మారిమసంగన్
బూనినకైవడి నాపై
సేనానీకంబును ఋము సేసెడువేళన్.

సీ. విటతాటముగఁబడ్డ వీశ్వతాసురౌఘంబు
వ్రక్కలై ధరఁబడ్డ రథచయంబుఁ,
గొండలగతిఁబడ్డ శుండాతండంబుఁ
సాగిలంబడ్డ యశ్వవ్రజంబు,
వికలంబులైపడ్డ వివిధాస్త్రనికరంబుఁ
గుప్పలైపడ్డ పీల్చులగణంబు
వడిఁగాల్వలైపాటు బహురక్తనిచయంబు
భూరికబంధసముత్కరంబుఁ

గీ. గలిగియారణావని భయంకరముగాఁగ
మకరతోరణమెక్కె నమ్మర్క టేంద్రుఁ
డంత సేనానులేగు రాహవమునఁ
జేపసెడి మృగ్గుటాలించి రావణులకు.

మ. కుటిలభూక్కుటి దుర్నిరీక్ష్యుడగుచున్ గోధానలజ్వాలలు
త్కటమై పర్వంగనక్షసందనునిఁ బ్రోత్సహించి మూడుప్రమ
ర్కటుఁబోకారిచి రమ్మటంచను పఁగిన్కంటేర్చి యాతండు న
దృటమాతంగ శతాంగరాజిఁగొని యుద్యమ్యుద్ధ సన్నద్ధుడై.

సీ. స్వందన సంఘట్టనాతిభారంబునఁ
బృధ్వీతలంబట్టె క్రిందిఁజొఱఁగ
వాజింభోద్ధూత బహుపరాగంబుచేఁ
గడలెల్లఁ జమ్మచీకట్లుగ్రమ్మఁ
జటులధ్వజైకగంజనితవాతంబున
జీమాతనికరంబు చెదటిపాఱి
దోషాచరోత్కరభీషణారావంబు
రోదోంతరముల మాఝ్రోతలీనఁ

గీ. చేరిపైన మధ్యంది నాదిత్యుకరణిఁ
బ్రజ్వరిల్లుచు మకరతోరణ్ణమీఁదఁ
బ్రశయ కాలభైరవునట్లు వఱలుచున్న
హనుమఁగని నారిసారిండు చరుగుచేర.

మ. కలఁగెన్ సప్తసముద్రముల్ కుధరసంఘాతంబు కంపించె ది
క్కులుఁదూలెన్ గ్రహతారకావళులుసంక్షోభించెభూమ్యభ్రముల్
చలనంబుదె రవీందునుండలము తేజంబేదె; ముల్లోకముల్
కలఁతంబొందె; భయంబునొందె సుగుణకాండంబు డెందంబులన్.

ఉ. అంతన నంతవేగమున నక్షుఁడు ఫాలమునాటుభంగి న
త్యంత నిశాతబాణనివహంబుల మారుతిపైన వేయఁగా
స్వాంతమునందుభీతిలిక వానినణంచి మరుత్తుతుండు గ
ల్పాంత ఘనారవంబుగ తినార్చిన నక్షుఁడు శోణితాక్షుడై.

సీ. బలువీంటికూరు పో వడినేయునేరు పో

నెఱయంప జాటుపోయెఱుగరాక
యురు వర్ష పాతమో యుల్కానిపాతమో
ఘనశస్త్రజాతమో కానరాక
పెనుతూపుమించులో యనలఁపుటంచులో
తెలిమించుసంచులో తెలియరాక
మినువాఁక ధాకయో స్తనితంపు పోకయో
నెఱినార్చు వీకయో యరయరాక.

గీ. మించి జ్యభించి తూపుఁగీలించి వంచి
మంచివడిఁగాంచి నారిసారించి కేక
రించి కడువిక్రమించి కాటించి నొంచె
నంచితప్రభాధా రేయునాంజనేయు.

గీ. అంతనాతని బలవీక్రమార్భటికిని
శస్త్రవిద్యా సముద్దండ చాతురికినిఁ
చండతరఁధైర్యసాహస సంపదకును
హరివరేణ్యుండు చాలనచ్చెరువుఁబొంది.

ఉ. అమ్మరొ వీడుబాలుఁడని చుక్కటికమ్ముఁ దలంచుయింక డెం
దమ్ముననేనుపేక్షను బొనర్పఁగఁబోలదు; వీనిధైర్య శౌ
ర్యమ్ములు వాసవాది విబుధావలికైన వెఱంగుఁగొల్పుఁ బో
యిమ్ముగనిష్టవీనిఁ బొలియించెదగాకని నిశ్చితాత్ముడై.

మ. పిడుగుంబోలెడు ముష్టిఘాతమునఁ దబ్బింబొందఁ దద్వృత్తము
నొప్పువన్ వాఁడుజలింపకంజన సుతున్ నొప్పింపఁగాఁజొచ్చె న
ప్పుడు రౌద్రుండయ్యఁ యాంజనేయుఁ డురంగంబుబట్టు పక్షిందుక్కి
వడివానిన్ వడిఁబట్టి వికృమమెలర్పన్ నేలపైఁగొట్టినన్.

సుం ద ర కాం డ ము

చ. వదనమునుండి నెత్తురువ్రవాహముభంగి స్రవీంసనంగముల్
జెదరసురింగియున్ మగుడఁజేవనువాఁ డెదిరింపఁగానదే
యదనని వాయుజుండడిచె నంతటవాఁడు రధంబునుంటి ధూ
వదమునఁద్రెల్లెనభ్రవిని సాతసముజ్జ్వలతారకై వడిన్.

గీ. భూరిబలధుర్వృక్ష కుమారుఁడిట్టు
లనిలనందనుచే మృగ్గుటాలకించి
యధికచింతాకులస్వాంతుఁడగుచు దైత్య
నాధుఁడయ్యెడంగల మేఘనాధుఁజూచి;

క. నీవతిబలశాలివి పృ
జ్జావంతుఁడ వఖిలశత్రుసన్ను తవిద్యా
కోవిదుఁడవు నీయెదుటన్
గ్రావాహితుఁడైన నిల్వఁగలఁడె కుమారా?

చ. అని మొసముజ్జగంబులొకటై యెదిరించిననైన వేల్కిడిన్
దునుమఁగలట్టి నీలసదనూన పరాక్రమ విక్రమంబులే
మనివినుతింపవచ్చు, శలభావలికై వడి ద్వచ్చరావలీ
ఘనశిఖికీలసర్వరిపుకాండము భస్మముకాదె పుత్రకా!

చ. ఎనుబదిచేల రక్కసుల హీనబలాధ్వృడు జంబుమాలియు
ద్గనదురు విక్రమల్ సచివనందనులేడ్వరు, సైన్యనాయకుల్,
ఘనరణరంగకోవిదులు కర్పరవిరు లిఁకెందతెందతో
యచి మొనఁజచ్చిరత్తగుచరాగ్రిణి మార్కొనలేక యక్కటా!

ఉ. ఇందలు నొక్కయెత్తు మఱి నీవొకరుం డొకయెత్తు, సంగరో
ర్విందెగువొప్ప నీవయెసరేగఁదొడంగిన నెట్టికూరులున్,
మృందకనిల్వనేర్తురె? త్వరంజని యక్కపిఁద్రుంపుమన్న నా
నందమునొందివాఁ డసురనాథునకుం బ్రణమిల్లి గ్రీకునన్;

మ. ఘనవాత్సోపమ వేగముల్ గల మహాగంధర్వయుగ్మముఁబూ
న్చిన తేజంపురథంబు నెక్కి యనికొ విచ్చేయఁదద్దోర ని
స్వనమాలించి సమీరనూతి విజయోత్సాహంబునం బొంగి సిం
హానినాదంబొసరించె దిక్కుననూహంబుల్ ప్రకంపింపఁగన్;

శీ. అట్లువారిర్వురని మొనకరుగుడేర
వారి యుద్ధంబుఁజూడ సంబరముతోడ
యక్షగంధర్వ సిద్ధసాధ్యాదులెల్ల
వలఁగొనినభిః పథంబున నిలిచిరవుడు.

క. నిరుపమ పరాక్రమాఢ్యులు
గురుతేజ శ్చౌర్యధనులకుంతిత డైర్యుల్;
హరివద్యుడనురవద్యుఁడు
దురమునఁగోపంబుమై నెరుక్కొనిరంతన్.

గీ. దనుజనందనుఁడనిలనందనుని మీద
దారుణ నిశాతమార్గణోత్కరములేసె
వాని నెల్ల నివారించి పావమాని
గగనవీధికి గుప్పన నెగసినపుడు;

సీ. కమనీయ తపనీయ సముదగ్రకోదండ
మింద్రాయుధమువోలె నెసకమెసఁగ,
జెలఁగిసారిం చెడుశింజనీదీపులు
శంపాలతలవోలె నింపుసూప,
గరిబృంహితంబులు వరవాజిహేవులు
మేఘగర్జలవోలె మేళవింప,
వీరతో నెదిరించు సోఁకులమూఁకలు
వారిధులవోలె బరిధవిల్ల,

గీ. వేగకుప్పించి జృంభించి విక్రమించి
నారిసారించి యల్లసామిరిమిఁదఁ
బృథుఁ శౌర్యంబెలర్ప నయ్యింద్రజిత్తు
చటుల శరవృష్టిఁ గురిసె నాశమయఁ మందు;

సీ. సముదీర్ణలాంగూల చాలనానిలమున
జేమాతనికరంబు చెదటిపాటి,
ఘనఘనాఘననిభ కంఠస్వరంబున
సోకులమూఁకలు సొమ్మసిల్లఁ
జండకోపాటోప సంరక్తమఖదీప్తి
ప్రళయార్కబింబంబు పగిదిమెఱయఁ
గనకాద్రిసంకాశ ఘనశరీరచ్ఛాయ
చిమ్మచీకఁటివోలె గ్రమ్ముకొనఁగ,

గీ. మహితదోశ్శక్తి దశముఖాత్మజుఁడు వేయు
శరనిపాతంబు సుంతయుసరకుఁగొనక
నిజబలంబును శౌర్యంబు నివ్వటిల్ల
నగచరాగ్రణివెన మింటికెగిసెనవుడు.

మ. తనబాణౌఘము నిర్జరాలికయినకా ద్రాసాస్పదంబయ్యు న
య్యనిలప్రోద్భవుపట్ల వమ్మగుట కత్యాశ్చర్యుడై దైత్యునం
దనుఁడిబృంగి నితండజేయుఁడనుచున్నావించి యేకాగ్ర్య బు
ద్ధిని బ్రహ్మాస్త్రమువింటఁదొడ్డి విలసదీప్తిన్ బ్రయోగించినకా.

మ. వినువీధిన్ బెనుమంటలంటుకొన గా బిట్టేర్చిముల్లోకముల్;
మనమందెల్లరు బెగ్గడిల్ల నదిభూమ్యాకాశముల్ నిండి పె
ల్లనశుంభదగ్ధతిఁబాటుతెంచుచు మరుత్సంజాతు బంధింపగాఁ
బెనుపుండేజమునేది వాయుజుఁడు పృథ్వింగూలె నిశ్చేష్టుడై.

గీ. అటులమూర్ఛిల్లి కొంతసేవటికిఁ దేటి
యనిలసుతుఁడద్ది బ్రహ్మప్రమగుఁజెలింగి
బ్రహ్మతనకుమున్నిచ్చిన వరముఁదలఁచి
దానిభజియింప బంధముల్ దలఁగెనపుడ.

మ. అటుబ్రహ్మప్రవిముక్తిఁగాంచియు జగత్పాణాశ్శునఁజూతుఁడు
త్కటదోర్దద్బదశాననకగ ననువేడ్కన్, భీతునింబోలి స
చ్చటనిశ్చేష్టతనుండ రావణతనూజూతుఁడు నీక్షించి ను
ర్కటవర్యుండు మృతింపకుంటకె దనబ్రాహ్మద్రావన్ బొందునునీ.

గీ. సైనికులఁజూని “యివ్వనేచరునిఁబట్టి
రాజసభకీడ్చి తె”మ్మన రభసవృత్తి
వారుఁబవనాత్మజంబట్టి బాధపెట్టు
చలఁచుచు దశాస్యుముంగలనిలిసిరంత.

ఉ. మేలగుచందురాల పసమించెడుగోడలుఁబుల్లురాలశిల
బాలుఁబసిండిడాల్ సరిగపట్టుతివాచులెనంగు రచ్చకొ
ట్టాలుఁగడానిపూతలు గడల్కొనుగడ్డొని, మంచిపట్టునో
ఘాలును ముత్యపున్నగుల బారులమర్చిన యోగంబునన్.

సీ. చామరలోవీచు నిర్జరసారసాక్షుల
కరకంఠణంబులు ఘల్లురనఁగ,
నలరినాట్యమునేయు నవ్వరకకాంతల
పదకింకిణీ రాజిధ్వనులనీన,
ఘనవిపంచులమీటు గంధర్వతరుణుల
గానముల్ చట్రొనైచఁగరఁచ,
బన్నీరుఁబుప్పొడిఁ బైఁజల్లులేమల
నీటునొయారంబు నివ్వటిల్ల,

గీ. యక్షరాక్షస విద్యాధరాహి గరుడ
సిద్ధసాధ్యాంగ నాశ్రేణిచేంతఁగొల్వఁ
గమ్రాగంగేయ నవరత్నకలితమగుచు
నధిక తేజఃబుమిఱు సింహాసనమున.

సీ. దశమస్తకన్యస్తతత కిరీటద్యుతుల్
గలయదిక్కులనెల్లఁ గాంతినింపఁ,
దనులిప్తమృగనాభి ఘనచారగంధంబు
వ్యాపించినభనెల్లఁ బరిమళింపఁ,
గమనీయనవరత్న కాంచనహారముల్
పీనవత్సంబునఁ బెంపుసూప,
శతకోటిసంకాశ చంద్రహాసచ్ఛటల్
మెఱపుఁదీగలవోలె మెఱుఁగులీచ,

గీ. శౌర్యగాంభీర్యధైర్య సుస్థైర్యమొప్పఁ
గ్రహసమూహముతోడి మార్తాండువగిదిఁ
గరము దేదీప్యమానుడై వఱుచున్న
రావణునిఁగాంచె నాజగత్పాణుతుఁడు.

గీ. కాంచితద్రావిడ శౌర్యప్రకాశములకు
నతులసంపద కాశ్చర్యమంది, యవురః
వీఁడుదైత్యుండు నఘవర్తికాఁడయేని
యీప్రపంచంబులన్నియు నేలఁదగఁడె!

గీ. అనివిచారించుచున్న యాహనుమఁగాంచి
దానచాధీశ్వరుండు డెందమ్మునందు
మంటఁబోసిననెయివోలె మండిపడుచు
నచటఁగూర్చుండినట్టి ప్రిహస్తుఁజూచి.

మ. ఎవడివానకుఁ డేలయిచ్చటికిఁ దానేతెంచె, నేతెంచె బో
యవనింబొల్పుగు నస్మదీయవనమేలాచొచ్చె, వేచొచ్చె బో
చివురుంగొమ్మలఁ జెట్లనేలకడ కన్ ఛేదించె, ఛేదించియున్
దివిజారాతుల నేలచంపె, నిజమున్ దెల్పింపఁ బ్రశ్నింపుమా?

చ. అనినియమింపఁగావని ప్రహస్తుఁడు వాయుకుమారుజూచి యో
వనచర! నీవెవండ విటవచ్చుటకుంగతమేమి? మావనిన్
దునిమితివేల? దానినటుమన్నియు దైత్యులఁజంపితేల క)
న్ననవచియింపుమన్నఁ గపినాథుఁడు మేఘగభీరవాక్కులన్.

క. పవనునిసూనుఁడ, సన్నత
రపీకులజలధీందుఁడైన రామునిదూతన్,
రవిపూత్రు సమాత్యుఁడ న
న్నవనిన్ హనుమంతుఁడందు రఖిలజనంబుల్.

గీ. ఇచ్చిసీతను దర్శింపవచ్చినాఁడ,
దితిజవరుఁజూడ వనముఛేదించినాఁడ,
నాదురక్షకై యుద్ధమునర్చినాఁడ,
ననునెదిర్చిన దైత్యులఁదునిమినాఁడ.

క. అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చియు
ననిలతనూజాతుఁ డద్దశాననుద్దిక్తై
విసయము సద్బుద్ధియు నా
తనికిన్ బోధించు ఫణిశిఁదగ నిట్లనియెన్.

ఉ. రాముఁడు సర్వసాతకవిరాముఁడు నిస్తుల శౌర్యసాహసో
ద్ధాముఁడు సూర్యవంశసముదంచిత వారిధిసోముఁడూర్జిత
స్థేముఁడు తత్సతీమణి పతివ్రత భూమికుమారిసుమ్ము! నీ
వేనుటి తెచ్చికొన్ననతి; యియ్యదినమ్మును దానవేశ్వరా?

క. పరమ కులనాశనంబును

వరధర్మవిరుద్ధము నతిపాపావహమా

పరదారా పహరణ మి

తైఱఁగునఁ జేయంగనానె? దితిజాధీశా?

మ. సురవిద్యాధర సిద్ధకింపురుష రక్షోయక్షగంధర్వ కి

న్నర కాకోదర చారణప్రముఖ నానానిర్జర వ్యాహమున్

వరుసన్ గెల్పితి దివ్యవైభవమునన్ వర్ధిల్లితీవట్టి నీ

ర్భర భాగ్యంబులనేల యిక్కరణి నార్పన్జాతు దైత్యేశ్వరా?

ఉ. దానవకాననంబునకు దైత్య కలాగ్రణి! యివ్విధాన నీ

తానలమున్ రగుల్కొలిపి యంతయు నాశముసేయనేల? న

న్మానితబుద్ధి నభ్యవనమాన్యను రాముసకప్పగించి నీ

దానవవంశమున్ నిలిపి తద్దయశంబున ధాత్రినేలుమా?

చ. అరయక కేవలంబు మనుజాంగనయంచు మదిందలంచి యే

తరుణినినీవు కృత్రిమవిధానమునన్ గొని తెచ్చికొంటిన్

పరునడినామె నీకులము భాగ్యమునార్చెను మృత్యుదేవిగా

నెఱుఁగుము; వేగనా మెద్యజి మించి సుఖంపుము రాక్ష సేశ్వరా?

ఉ. నీదగుభోగభాగ్యముల నిల్పఁగఁగోరుదువేని యింక ను

ర్యాదగ నాసతిమణిని రామునకిచ్చి క్షమింపవేడు మ

త్యాదరశీలుఁ డార్తశరణాగత రక్షకుఁడమ్మహా మహుల

డోదశకంఠ! నీజడతనోరిచి ప్రోవఁగలాడు సత్కృపన్.

చ. ఘనతరవిక్రమా ధ్యుండవు కావున మానుషుఁడైన రాఘవా

వనిపతి యేమిచేయఁగలవాడని నీవుదలంతువేమి? భూ

వినుత పరాక్రమాస్పనుఁడు విశ్రుతదోర్బలుఁ డాత్మఁడమ్మహా

త్మునినెదిరించి యుద్ధమున మూడుజగంబులు నిల్వినేర్చినే?

సీ. ఆరాముఁ డాదినారాయుండచ బన్న

ముంబడ్డ వరశురాముండుసాక్షి;

సరిలేనియాతని శౌర్యంబునెఱిగింపఁ

జంద్రోశేఖరు శరాసనముసాక్షి ;

దనుజులక్షణమాత్ర దునుమాడఁగలఁడన్న

ఖరదూషణాది రాక్షసులుసాక్షి;

తన్మహాత్వముఁదెల్పు ధరణిమహాగ్రావ

మతివయైనట్టి యహల్యసాక్షి;

గీ. అతఁడునీకన్న విక్రమోన్నతుఁడంగఁ

బట్టినిను భంగపెట్టిన వాలిసాక్షి;

యతఁడు సద్వంశ్యుఁడననోదశాస్య! తత్ప్ర

శస్త్రకులకర్త యాకర్మసాక్షిసాక్షి.

చ. అనియిటులెంతగా హితములాజిననైన మదాంధుఁడద్దశా

సనుఁడు దదీయసాధువచనంబుల నించుకయైనఁ జీరకిన్

గొనమికి వాఁయునూతివెఱిగుంబడి నిష్ఠురవృత్తిఁగాక యీ

దనుజుఁడు సామవాక్యముల దారికిరాఁడని నిశ్చితాత్ముఁడై.

ఉ. నీవిభవంబుఁగోరి రజసీచరనాథ! మహాప్రియంబునన్

నావచియించినట్టి వచనంబులు బూడిదలోహమాంబు పూ

రావలివోసినట్లు వృధమయ్యెనహో! విబుధుల్ “వినాశకా

లే విషరీతబుద్ధి”యని లెస్సగఁబల్కెడువాక్కు తప్పునే!

శ. చెడఁదగుకాలమింకఁ గడుజేరువయ్యెను నీకుఁగానిచోఁ

బుడమిఁబులస్త్వ వంశమునఁబుట్టి పురారికి భక్తవర్ముఁడై

యుడుగక సర్వనిర్జరులనోర్చి త్రిలోకరమాధిపత్యమున

బడసిననీకు నిట్టి ములుగుపురుషుండులు వుట్టనేర్చుచే!

శా. ఓరీ! నేనిపుడెన్ని చెప్పినను నీయుద్వృత్తి యేకాని మ
త్సారోక్తుల్ఃన, వల్లరాఘవ బృహన్నాగాచర్యంబు లం
కారాజ్యంబున దైత్యవంశకదళీకాంతార విచ్ఛేదమున్
హోరాహోరిగఁ జేయునాడయిన నీసూహింతు తథ్యబుగన్.

శా. చండాటోఘ లనేకమర్కటులు రోషస్ఫూర్తి తోఁబోరఁ గో
దండంబున్ ధరియించి యూర్జితబలోదారుండు శ్రీరామభూ
వుండుద్రేకముమీఱ నీదశశిరంబున్ దుగించుచున్నప్పు డె
వ్వండున్ నీమొఱులాలకింపఁడు మదిన్ భావింపు దైత్యేశ్వరా!

చ. అనివలకన్ దదీయవచనాజ్యహఃజేసి దశాననశ్రిధా
ఘనతరవహ్ని రౌలుగొని క్రన్ననమండఁగ నాతఁ డింక ని
వ్వనచరుఁ గానరంబడఁగఁ బట్టివెనుక వధియింపు”మంచుఁ బా
పిన గుణభూషణుండగు ఃభీషణుఁడాతనితోడ నిట్లనెన్.

ఉ. దూతగవచ్చినట్టి కపిఁగుఁగించుటన్యాయమె? నిక్కువంబుగా
నీతఁడఁభ్యుడన్న! శమియింపుము; త్తుఁచుటకన్ననున్ గళా
ఘాతము ముండనంబుఁదన కర్త నమంకము ముక్తదండమున్
దూతయనధ్యుడంచు సునుతుల్ వచియి తురు దానవాగ్రిణి?

చ. అనివినయంబునంబలికి నట్టివిభీషణు నీతులన్ దశా
ననుఁడు సమాదరించుచు వనాటునకున్ దలచాలమెంతమే
ననుఁగవుఁగాననియ్యగచరాధము వాలముఁగాల్చి యివ్వరం
బునఁగలయంగఁ ద్రిప్పడన మోదమునొందుచు యామినీచగుల్;

గీ. వాయునఁదనుఁగొనిపోయి వాలమునకు
వలువలంజుట్టి నూనెలోపలను నాన్ని
చిచ్చుఁ దగిలించి రగిలించి రచ్చెరువుగఁ
భావకజ్వాలలభ్రంబువగకు నగయ;

గీ. అంత నుగ్గుడై గంధవాహత్యజుండు

వ్రళయకాలార్కుకై వడిఁ బ్రజ్వరిల్లి

యమునిదండంబుతోనివాలమును ద్రిప్పు

చచటి దైత్యులఁ బరిమార్చ నడరుచుండ;

చ. నిరుపమభీకరాకృతులు నిష్కరదేహులనేక దైత్యుల

త్తరుచదఁజుట్టుముట్టి పెనుత్రాళ్ళులఁగట్టి మృదంగమృదు

గ్గరవటహఁదివాద్గ నికరంబుల వేయుచు బొబ్బపెట్టుచుకొ

బరువడి ధిక్కరించుచును వాడలఁద్రోవలఁ ద్రిప్పుచుండఁగన్.

ఉ. ఆతనిపాటుగన్గొని నిశాటులు కొందఱు వేగయేగి భూ

జాతకు నయ్యదంతమును సొంతముగా వివరింప నామె వ

జాతత ధారదుల్లిన మహానగమట్టుల సొమ్మసిల్లియు

జేతమునందుఁ బావకునినిల్పి కడుంగడుభక్తిమీఱఁగన్

ఉ. ఏనె పతివ్రతామణినయేని రఘూద్యహుపాదపంకజ

ధ్వానముభక్తితోడ సతతంబును సేయుదునేని యాతఁడం

భోనిధిదాఁటివచ్చిననుఁ బ్రోచుటనిక్కమయేని యివ్వరు

త్సానునకగ్నికీలలను సోకఁగ నీకు ముహవ్యవాహనా?

చ. అనియటుజాతవేదకునిఁ బ్రార్థన సేయ మగుత్తనూజుతోఁ

కను దహియించు వహ్ని శశికైవడిదోడనె చల్లనయ్యె; న

ట్లనలము శీతలంబగుట కచ్చెరువొందుచుఁ బావమాని రా

మునిమహిమంబటంచు మదిఁబొంగుచునాతని సన్నుతించుచున్.

గీ. దైత్యసంబద్ధ కఠినబంధంబులెల్లఁ

(దెంచికొనిపోవనెంచి కుప్పించిమించి

నూత్మగాత్మ్రైదై బంధముల్ సొరిదినుడ్చి

యావయినిమేరుసంకా శరూవుఁడగుచు.

గీ. అనలుఁడిత్తఁతినాకుఁ దోడయ్యెఁగాన
నమ్మహాత్మునకేనుఁ బ్రియంబెలర్ప
నివుడ లంకానివాసులగృహములెల్ల
నాహుతులుగా సమర్పితునని తలంచి

ఉ. ఒక్కొక్కయింటిపైకెగిరి యువ్వరమందు ఛటచ్చటధ్వనుకొ
పిక్కటిలంగఁ జిచ్చుఁడవిలించి రగిల్చి కృశానుకీలనల్
దిక్కులఁ బర్వనభ్రమునఁదిర్గు సమస్తపతంగ జాతముల్
సుక్కుచుఁగూలఁగా దుగవలోకన భీకరవహ్ని రొల్పుచున్.

సీ. రమణీయ శశి శిలాప్రాసాదములఁ గాల్చి
తఁసీయ రుచిరసాధములనేర్చి;
నవరత్నఖచిత దివ్యవిచూనములఁజూడి
మంటపంబులను ఛస్మంబొనర్చి
వరధాన్యశాలల వహ్ని కాహుతేసేసి
మంచి హజారముల్ మంటఁగఱిపి
భూరిచిత్రంబుల బూడిదఁగావించి
యఖిలవస్తూత్కరంబగ్గిఁద్రోచి

గీ. ప్రళయకాలాగ్ని పర్వినవగిడినెనఁగి
మహితలంకాపురంబెల్ల మసియొనర్పఁ
దన్నివాసులుల్లంబులఁ దల్లడిల్లి
యపుడు కర్తవ్యమేదియు నరయలేక.

ఉ. కేవలకీశుఁడే యితఁడు కేశవుఁడో హరుఁడో పితామహుం
డోవిధుఁడో వరేతవిభుఁడో సురనాథుఁడో వారినాథుఁడో
పావకుఁడో సమీరణుఁడో వారిజమిత్రుఁడో లేక మృత్యు పి
క్షైవడిగీశరూపమునుఁ గైకొని దైత్యులఁ ద్రంపవచ్చెన్

క. అని పరిపరి విధములయో
జనసేయుచుఁ దల్లడిలుచు జడియుచుఁ దామెరి

దును నిల్వంజాలక గొ
బ్బున నిట్టటం బరుగెత్త మొదలిడిరంతన్.

సీ. సకలాంగములు కాలి సదమదమగువారు
నడలేక గొల్లున నేడ్చువారు,
గాలు చుట్టునఁ గాల గంతువేసెడువారు
నటిముఠినగ్నులై యులుకువారు
వహ్ని గీలలఁబడి భస్మమయ్యెడువారు,
బ్రమసి భయార్తులై పాటువారు,
గాపాడుమని యొందొకళ్ళఁ జీరెడువారు
నిల్లువెల్వడలేక యీల్లువారు

గీ. నగ్గిలోఁబడి బొగ్గెన హరులఁగరులు
భస్మమైనట్టి వస్త్రాది వస్తువులు,
గలిగికొర్చిచ్చు దవిలిన గహనమట్లు
లంకయంతయుఁ బాడటి పొంకమేదె?

గీ. అపుడు బలసాహసాధ్యులౌన సురవరులు
ముసలముద్గరాద్యాముఢంబుల ధరించి
కట్టలుకమీఱగాడువు పట్టినెదుర
నతఁడు వారినందఱఁబట్టి హత మొనర్చె.

ఉ. భూనుత సర్వపట్టణ సమూహములందును మేటియైన లం
కానగరంబు నిట్లుకడఁకన్; జ్వలనాహుతిఁజేసి యహ్మరు
త్సానుఁడు దైత్యరాజ్యమద భూర్వహవృత్తి యడంగెనంచు నెం
తేనియెలర్చి వాలశిఖఁదిన్నగ నంబుధినార్చి యావయిన్.

గీ. కాటుటగ్గిని బొగ్గెనకాడువోలె
గాలిభస్మమైయున్న లంకాపురంబు
గాంచి జానకీదలపోసి కలఁతపడుచు
బాపమునకాదిమూలంబు కొపమకట.

ఉ. వ్యోమముదాఁక నంటుకొనియుండిన ఘోతరరాగ్ని హేతిచే
నీమెయి నెల్ల గేహములు వృక్షమృగాదులు భస్మమయ్యె నా
భూమిజ కేమి దుర్దశలుపుటైనో? కీశులపాలికక్కటా
యేమనిపోదు రాఘవున కేమని నేనికవిన్నవించుదుఁ.

గీ. అని విచారించి యూరకిట్లడలనేల
రామభక్తుండనగు నన్నె ప్రేమఁదలఁచి
యీజగద్బ్రాణసఖుఁడు తానేఁచలేద;
రాముపత్నిఁ బతివ్రత నేమిసేయు.

క. అని మదిగుదుర్చుకొని వేచని జానకిపాద సారసంబులకున్ వం
దనమొనరించి నిలంబడి తనదగుచరితంబు నెల్లఁ దప్పక తెలిపెన్.

చ. తెలుపఁగనీత యాతఁడతి తీవ్రతరార్చికి లోనుగాక ని
శ్చలగతివచ్చినందులకు సంతసమొంది మరుత్తనూజ! నీ
వలయకయేఁగి నాదౌనఁగులన్నియుఁదెల్పి రఘుక్షీతీంపు నిం
దులకుఁ గపింద్రసైన్యములతో వెనఁవోడ్కొనిరమ్ము వేఁడెదన్.

చ. అనవిని తల్లినీవువడు నావదలన్నియుఁదెల్పి రాఘనా
వనివిభులక్ష్యమున్ రవిజాభల్లుకనాథుఁ గపిశివాహినిన్
గొనిచనుదెంతు; రావణునిఁగూర్చి జగంబులు మెచ్చరాముఁడు
న్నినుఁగొనిపోవుఁ జిత్తమున నెవ్వగచూపుము వియినచ్చెదన్.

క. అని తెల్లంబుగఁబలిక పవనపుత్రుఁడు రామభక్తుప్రదసద్మంబుల్
మనమునభజించి భూనందనచే విఙ్గోలుఁబడిసి తరణోన్ముఖుడై.

మ. వితతానేక వసుంధరారుహ సమన్వితంబు; మాన్యస్మృతగేం
ద్రతర ఝద్విరదాది భీకరమృగోదగ్రంబు; సుత్తుంగ శృం
గతతి వ్యావృత్తమునైనమొక్క చలువఁజ్ఞానగ్రంబుపై నెక్కి య
ద్భుతమోదంబున నుత్తరాభిముఖుడై పోనొచ్చి యాముందటన్.

శా. రంగత్తుంగతరంగ హస్తములఁదోసంబైన సుత్రోసము
స్పృంగంభీక సుజాఘృతంజనసుతున్ వాసుఁడొప్పున మొ

య్యంగావించుచు నున్నవాడొయనఁ బారావారమింతేని యు
ష్పంగంగాంచి మరుత్సుకుండు వరమాకూడైక చేతస్కుడై.

సీ. వడినూనికుప్పించు పదఘట్టనంజీసి
వసుధాధరంబు లోవలికిఁగ్రుంగ;
నాకాశమునఁబాటు నధిక వేగంబున
బ్రహ్మాండమెల్లఁ గంపంబునొందఁ;
జెలగిఁకేకలువేయు సింహనాదంబున
వివినజంతువులపై బెదరి పాటు
భర్మాద్రీసంకాశ భైరవాశృతిఁగాంచి
కమరనక్రాఘముల్ కంధినడఁగ;

గీ. జటులవాలవిక్షేప సంజాతవాత
వేగమున మహాభూజముల్ విరిగికూలఁ
బృథురయంబునఁ దండిపేర్చిలుచునట్టు
యుప్పరింబున విచ్చేయుచుండునపుడు.

చ. తరుచరవీగు సింహానినదంబును జాంబవదంగదాది వా
నరవరులెల్లరున్ విని మనంబునమోదమునొంది భూరుహా
త్కరములనెక్కియున్ గిరివితానములెక్కియుఁ జూచుచుండ నే
డైతివడిఁ బావమానిపతితెంచి నుహేంద్రముమీఁద వ్రాలినన.

గీ. అతనిరాక వేచుచునున్న యంగదాది
మర్కటాగ్రేసరులు ప్రణామంబులిడుచు,
గాన్కలందీయఁ గైకొని గాలిపట్టి
వారలంపటిచేత సత్కారముంది.

గీ. కంటిఁగంటిని కన్నులకఱపుదీఱ
వాలుఁగంటులతోన మేల్బొంతియైన
యవనిపుత్రిని రామురథాగిఁగంటి
న్ములసంబుచగంటి మిమ్మెల్లఁగంటి.

క. అని సీతవార్తఁ దెల్పుఁగ వనచరవరులెల్ల హర్షపరవశులై యా
తనివృత్తాంతంబంతయు వినఁగా డెందంబులందు వేడ్కదలిర్పన్

చ. తరుచరవీర! నీవెటులదాఁటితివంబుధి నెట్లులంకలోఁ
జొఱఁబడి తెల్లు జానకినిఁజూచితి వాయమయేమిఁజెప్పె, నే
సరణిని నందు భీకరనిశాటులబారికిఁ దప్పివచ్చి తీ
తెఱఁగఁగిలంబు మాకిచ్చుడు తెల్పుఁగ వేఁడెదమన్న నాతఁడున్.

చ. వననిధి దాఁటుటల్ సురసభామినిఁగెల్పుట సింహికాసురక
దునుముట లంకజొచ్చుట వధూమణి జానకిఁగాంచి వెల్కుటల్
వనమును ద్రుంచుటల్ దనుజవర్గముఁజంపి దశాస్యుదూఱుటల్
పెనుపఱలంక నెగ్గి దవిలించుటలాదిగ విస్తరించినన్

గీ. వారలెల్లరు సంతోష భరితహృత్స
రోజులై చెలంగుచు భూరిరుచిరి పుష్ప
ఫల సమృద్ధులు దధిముఖపాలితంబు
నైన సుగ్రీవుడుధువనమందు జొచ్చి,

ఉ. పమ్మిన వేడ్క నిట్టునటుఁబొలుచు దూకుచుఁ గేకరించుచున్
గొమ్మల నార్చుచున్ బడుగుఁగొమ్మలఁ జేతులఁబట్టి వ్రేలుచున్
గమ్మనిపండ్లుదించుఁ గుతుకంబున నచ్చఘటేనలానుచున్
గ్రమ్మఱిశాఖ లెక్కుచును గాయలుడుల్పుచుఁ బూలురాల్చుచున్

పంచ. మావిఁనన్నల లేజిఁ పల్లను మంజరీతతిఁ ద్రుంచుచున్
దీవెఁగ్రంబొదలెల్లఁ దుమ్ముచుఁ దెల్లమొగ్గల గిల్లుచున్
బావనంబగు జానకీసతి బాగెతింగిర మోవమున్
భావమందునఁ బట్టఁజాలక పాడుసీయుచుచుండఁగన్

క. వనపాలకు లాహోవడిఁ
గనుఁగొని క్రోధంబుమీఱఁ గపులనలంపన్
హనుమంతుఁడు వారలఁ బె
ల్చినఁ దాఱిక్కియుఁ గఱిపియుఁ జఱిపియు నలఁచెన్

చ. అలఁపఁగ నేడ్చుచున్ దధిముఖాఖ్యువిసాలికి వారలేగి కీ
శులు వనమెల్లఁద్రొంచి తముచుక్కఁగమోదిన దుష్టనర్తనల్
దెలుప నతండు కిన్క నరుదొచి వనాటులఁగొల్పె నంతటన్
వలఁగొని వారుమేఁజిదియబొదిరి, బొదినవాఁడు ఖిన్నుడై

గీ. రామలక్ష్మణ సహితుడౌ రవికుమారు
వద్దకేతెంచి కడు దీనవదనుడగుచుఁ

— గరయుగంబులమోడ్చి మూవురకుమొక్కి
యనిలజాది మర్కటుల దౌష్ట్యఁబుఁదెలిపె

గీ. తెలుప హనుమంతువిజయంబుఁ దెలిసిరవిజుఁ
డతని నూరార్చి నీవిఁక నరుగుదెంచి
వారిఁ దోడ్కొని రమ్మనవాఁడు నరిగి
క్రొత్తిగములకవ్వార్త వాఁగిచ్చెనంత

చ. వనచరులెల్లనుల్లములఁ బారములేని కుతూహలంబునన్
దనరుచు రామలక్ష్మణపతంగకుమారులపాలికేగి వం
దన మొనరించి జానకియుదంతమునంతయుఁ దెల్పి వాయునం
దనునిఁ బురస్కరింపఁగ నతండును భక్తితాఘిలాంకుడై

చ. గొనకొనిలంకలోనిఁ గనుఁగొంటిని జానకి నామెరాక్షసి
వనితలచేతబెట్టిదపు బాధలనొందుచు శోకబాష్పముల్
పెనుసెలయేళ్ళ భంగిని స్రవించెఁగనేడ్చుచు; మాటిమాటికి
న్దనమునఁ దావకాంఘ్రి నలినస్మరణంబొనరించు రాఘవా?

సీ. జలధరసంఘన్న చంద్రబింబముమాడ్కి

వదనారవిందంబు వన్నెతలుగ,

నివురుగప్పినయట్టి నిప్పుకయుంబోలె

గమ్రెరిరవ్రకాశమెడయ,

నీహారకణసిక్త నీరేజములభంగి

నశుసంపృక్తమై యశుబొప్ప,

వడగాలిచే వాడుబాటినలతరీతి

జానటిమేను కార్వమువహింప

గీ. వగచుచేక వేణియు నుపవాసకృశయు,
గరినభూశయనయునొంచుఁ గళవళముఁ
దావకీనసందర్శనార్థంఁ నిచ్చ
చింతనొందుచునున్నది క్షితితలేంద్ర!

గీ. అంతమీరు సుగ్రీవుసఖ్యంబుఁజేయు
టలును మీగుణలక్షణంబులును నేను
దెలిపి మీరిచ్చిసట్టి ముదిరికనొసంగ
మిముగనినయట్ల దానినంకమునఁజేర్చి.

ఉ. భోరుననేడ్చుచుండఁగని పొల్పుగనేనపుడూఁటింపఁగా
దేటియెలుంగు రాలుపడవీనముఖంబునఁ జిశ్రూట ము
దీరుచరించుచుంట, పరభృద్దనుజుంఁదొగిఁ దత్కుచాగ్రమున్
జేతుటమీరుత్రుంచుటయుఁ జెచ్చెఱజ్జ ప్రియొనర్పఁ బల్కియున్.

గీ. లక్ష్మణార్కజాదుల కుశలంబునడిగె
రెన్నెలలదాకను సుకుభరింతు నెట్లొ
యవలక్షణమైన జీవింపననియె మిమ్ము
సరగఁ దోడ్కొనిరమ్మని సారెబలికె.

క. మఱిమీకు నానహాలుగఁ
జెఱఁగున బిగఁగట్టినట్టి చింతామణి సా
దరమతి నిచ్చెననుచు వి
స్తరగుణసాంధ్రునకు రామచంద్రునకొసఁగన్.

గీ. అతఁడు జానకీ దేవిఁగన్నట్లదాని
నక్కునంజేర్చి శోకింపనతనిఁగాంచి
లక్ష్మణుఁడు నేడ్వఁ గీశవల్లభులువారి
నెంతోయోదార్ప (శ్రీ)రాముఁడిట్లులనియె.

చ. అనిలజ! సీతనాకనులకట్టె కనంబడుచున్న దాలస
 ద్దనజదలాక్షి రెన్నెలలదాఁక నెటోమనియుందునంచుఁ దా
 ననియెనుగాని నేనుక్షణమైనవసింపఁగఁ జాలఁగావునన్
 ననుఁగొనిపోయి శీఘ్రముగ నాదళజానకిదండఁజేర్చునూ?

చ. అని విలపించు దాశరథి నప్పవనాత్మజుఁడూఁపించి వా
 ర్థినివెనుదాటి రావణువధించి ధరాసుతఁ గొంచుతేరఁగాఁ
 జనవలెనంచు విన్న పముసల్పి, సముద్రముదాటుటాదిగాఁ
 దనచరితంబుఁదెల్పుఁ బ్రహదంపడెరాముఁడు నెమ్మనంబునన్.

మ. జలజాతాసన నీలకంధరతురుషాట్పాశ మాస్తాంతక
 జ్వలన శ్రీదసమీరణాదిక మహాబర్హిర్ముఖానీక మం
 జులచామీకర విస్ఫురన్మకుట తేజోరత్న చూణిక్ష్ణ వి
 స్తులనీరాజిత పాదపద్మయుగళా? స్తుత్యప్రభానర్గళా?

వృద్ధీ! అమర్తగణసన్నతా! యచవమప్రభావోన్నతా!
 సమస్తగుణరాజితా! సకలలోక సంపూజితా!
 సముగ్రఖిలమోచనా! సమధికస్ఫురల్లోచనా!
 సమంచితసుభాషణ! సతతభక్తసంపోషణ!

గ ద్య ము .

ఇతి శ్రీహయగ్రీవ కరుణాకటాక్షవీక్షణ ప్రకాదలబ్ధ తిరుమల
 వింజమూరు వంశోదారక్షీరపారావార రాకాకైరవమిత్ర!

పవిత్ర కాళికగోత్రాపస్తంభసూత్ర! కృష్ణమా

చార్యపుత్ర! సకలసుకవిజనవిధేయ పార్థ

సారథినామధేయప్రణీతంబైననిర్వ

చన సుందరకాండము సర్వం

బును సంపూర్ణము.

ఓం తత్సత్!

ఓం తత్సత్!!

ఓం తత్సత్!!!